№ 177 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 14 — 1908 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 14 № 177

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
(36-րդ ՏԱՐԻ)
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ
Հասցէն՝
ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 5 ՌՈՒԲԼԻ
Ամսական ՄԷԿ րուբլի

Ամերիկա տարեկան	.	6 դօլլար
Եւրոպա »	. .	30 ֆրանկ
Պարսկաստան »	.	10 րուբլի
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել	. . .	40 կոպ.

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
ԹՈՒՐՔ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ●←
և
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹՈՒՐՔ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ →●
(պատկերազարդ)
Գինն է 20 կ., ճանապարհածախսով 25 կ.
Դիմել՝ Վ. Վարդանեան, Тифлисъ, Гановская, № 3, типографія „Эпоха“.
ա. 5—1

Կովկասեան Կայսերական Բժշկական Ընկերութեան
ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ
ձրիաբար կատարում է հակախօլերայիճ պատուաստումներ
Ամեն օր (նոյնպէս և կիրակի օրերը), ցերեկվայ ժամը 12-ից մինչև 2 ը, քաղաքային անկելանոցում, Սուդեբնայա փ., № 48.
(Հ. շ. կ.) առ. 3—1

„ԵՐԿՐԻ ՁԱՅՆԻ“
խմբագրութիւնը յայտնում է, որ իր բաժանորդներին բաւարարութիւն կը տրվի Պոլսից։
(ա.) 3—1

Եմմ. Եահ. ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ
Լոյս տեսան
1) «Ընտիր Հատուածներ» ա. մաս—արձակ, հինգերորդ տիպ, 370 երես.
2) «Ընտ. Հատ.» Բ. մաս—բանաստեղծութիւն, երկրորդ տիպ, 246 էջ.
Երկուսն էլ բարեփոխված և ժերնորագոյն գրողների երկերով հարստացրած։
Իւրաքանչիւր մասի գինն է 80 կոպ.։ Գումարով գնողներին՝ 65 կոպ.։ Երկու մասերը միասին՝ 1 ր. 50 կոպ.։ Գումարով գնողին՝ 1 ր. 20 կ.։ Յօրինողին զիջողը ճանապարհածախս չէ տալիս։
Դիմել՝ 1) МОСКВА, Свящ. Э. Назарянцъ.
2) ТИФЛИСЪ, Центральная Книжная Торговля.
3) БАКУ, Книжный магазинъ «Сотрудникъ»
(ա.) 10—5

ԱԶԱՏԱԳՐՎՈՂ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԱԶԳԵՐԸ

I

Օսմանեան կայսրութեան մէջ հրատարակված են սահմանադրական ռէժիմի սկզբունքներ։ Այն երկիրը, ուր դեռ մի ամիս առաջ մուսուլմանը հանդիսանում էր տիրապետող, հրամայող, իրաւատէր տարր, իսկ ոչ-մուսուլմանը՝ քրիստոնեան և մանաւանդ հայը, ասորին հանդիսանում էին լոկ րայա, իրաւազուրկ տարր, այսօր հռչակված է իբրև սահմանադրական երկիր, ուր այլ ևս «չիք խնդիր ոչ հրէի, ոչ հեթանոսի», ուր այլ ևս չը կայ խտրութիւն ոչ «ծառայի» և ոչ խողի, ոչ րայայի, այլ ուր ամենքը համահաւասար իրաւունքներ ունեն, ամենքը քաղաքացիներ են մի ընդհանուր հայրենիքի, որ կոչվում է օսմանեան կամ օտտօմանեան պետութիւն։

Այդ սկզբունքները հրատարակող երիտասարդ-թիւրքերի կուսակցութիւնը խոստանում է իրագործել նրանց կեանքի մէջ։

Մենք, ի հարկէ, դեռ ոչ մի իրաւունք չունենք չը հաւատալու այդ խոստման անկեղծութեան, գիտենալով, որ այդպիսի սկզբունքների իրագործումը մի երկրի մէջ, ուր դարերից ի վեր տիրապետում է անսահման, բացարձակ բռնապետութիւնը, շատ դժուարին գործ է։

Սակայն, միաժամանակ, երիտասարդ-թիւրքերը յայտարարում են, որ նրանք անպայման հակառակ են այն առանձին արտօնութիւններին, որ վայելել են քրիստոնեայ տարրերը և այն կապիտուլացիա կոչված առանձին օրէնքները, որոնց հիման վրա օտար, եւրօպական պետութիւններից մի քանիսը իրաւունք ունեն միջամտել Թիւրքիայի ներքին գործերին, ունենալ առանձին պօստային վարչութիւն և այլն։

«Մշակի» երէկվայ համարում տրված մի հեռագրական լուրից մենք տեսանք, որ Թիւրքաց մինիստրութիւնը հրատարակել է իր գործունէութեան ծրագիրը, որը շատ աննպաստ տպաւորութիւն է թողել։ Ծրագրի մէջ ուղղակի ասված է, թէ սահմանադրական Թիւրքիան պիտի աշխատէ կրճատել օտարազգիների այն իրաւունքները, որոնք հիմնված են կապիտուլացիաների վրա։

Բնական է, որ այդ տեսակ յայտարարութիւնը աննպաստ տպաւորութիւն պէտք է թողնէր, որովհետև նոր ռէժիմը, դեռ չիրագործած ոչ մի սահմանադրական սկզբունք, դեռ չիրագործած ոչ մի ռէֆօրմ, շտապում է ջնջել հին արտօնութիւնները և ակտերը, որոնց հիման վրա ոչ-մուսուլման տարրերը գոնէ տեսականապէս ապահով էին հին ռէժիմի բռնութիւններից։

Միւսն խոստացված ռէֆօրմները իրագործելուց և սահմանադրական ռէժիմի գոնէ մի քանի էական սկզբունքները երկրի մէջ մտցնելուց և գործադրելուց յետոյ Թիւրքաց նոր վարչութիւնը իրաւունք ձեռք կը բերէ յայտարարել, թէ հարկաւոր է կրճատել հին արտօնութիւնները։

Այս ամենի հիման վրա, ներկայումս ամենակարևոր հարցերից մինը Թիւրքիայում հանդիսանում է այն, թէ ինչ վիճակի մէջ կընկնեն այժմ օսմանեան կայսրութեան քրիստոնեայ ազգերը և ինչ պէտք է անեն նրանք։

Չը պէտք է մոռանալ, որ բնիկ Թիւրքիայում քրիստոնեայ տարրը 9 միլիոնից մի քիչ աւելի է և կազմում է ամբողջ ազգաբնակութեան 30 տոկոսը. հետևաբար, այդպիսի պայմաններում, քրիստոնեայ տարրերի խաղալիք դերը բաւական մեծ կարևորութիւն է ստանում։

Բացարձակ, բռնակալ ռէժիմի ժամանակ, քրիստոնեաները, ինչպէս քաջ յայտնի է, ենթարկված էին ամենաանգութ հարստահարութեան և ստրկանական կատաղի ու լպիրշ ճնշողութեան։ Քրիստոնեայի կեանքը Թիւրքիայում, լինէր նա բուլղար, հայ, ասորի, յոյն, մի կատարեալ և անընդհատ երկիւղ է—ինչպէս շատ ճիշտ նկատում է ռուսական «Рус. Сл.» թերթը—ոչ թէ մի, այլ երկու դամօկլեան սրերի տակ—կորուստ գոյքի, պատւի և նահատակութեան։ Լաւ կարողանում էին ապրել միայն այն քրիստոնեաները, որոնք ստանձնում էին մատնիչի և լրտեսի պաշտօն։

Երիտասարդ-թիւրքերը տապալեցին այժմ այդ անտանելի և բռնակալ ռէժիմը—սուլթանական միահեծան աւտօկրատիան։ Քրիստոնեաները ազատ շունչ քաշեցին։

Այժմ ինչ պէտք է անեն նրանք, ինչպէս պէտք է գործեն։

Ահա այն կարևոր հարցը, որ այժմ զբաղեցնում է ամենքին և որին կը վերադառնանք յաջորդ անգամ։

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Նամակ խմբ.)

Երուսաղէմ, 25 յուլիսի

Հացիւ երէկ ստացայ Կ. Պոլիս մեկնելու արտօնագիր։

Միտք ունիմ օգոստոսի 13-ին մեկնել Հոպպէէն Թիւրքիոյ մայրաքաղաքը։

Սիրալիր ողջոյնիւ՝ աղօթարար

Մատթէոս եպ. Իզմիրլեան

—

Կ. Պոլիս, 12 օգոստոսի

Ստամբօլում այրված տների թիւը դեռ ճիշտ կերպով պարզված չէ և տատանվում է 1934—2404-ի միջև։ Հրդեհից վնասվածների թիւը հաշւում են 20,000 մարդ, որոնցից 10%-ը քրիստոնեաներ են, մնացածները—մահմեդականներ։

Սուլթանը հրկիզեալների օգտին նուիրեց 5000 ֆունտ, օսմանեան բանկը՝ 200։ Ամենուրեք հանգանակութիւն է սկսված վնասվածների համար։

(«Հ. Գ.»)

—

Վիեննա, 12 օգոստոսի

«Cor. Bureau»-ին հեռագրում են օգոստոսի 11-ից Կ. Պոլսից, որ աւստրո-ունգարական օֆիցէրների զումարվելը Ուսկիւբում և նրանց արձակումը տալը՝ Բ. Դրան մէջ և երիտասարդ-թիւրքերի շրջաններում գեղեցիկ տպաւորութիւն թողեց։

Այնտեղից բազմաթիւ շնորհակալութեան նամակներ են ստացվում։

(«Հ. Գ.»)

—

Կիեվ, 12 օգոստոսի

Կանէվի նախկին քաղաքագլուխը, որբերի դատարանի նախագահը, մի անդամը և քաղաքային վարչութեան անդամներից երկուսը յանձնվում են դատարանին մեղադրվելով 47,000 րուբլի հասարակական գումարները վատնելու մէջ։ («Հ. Գ.»)

—

Ամսիս 6-ին Թէհրանից հեռագրում են «Бирж. Вѣд.» թերթին. «Այսօր Սպահանից տեղեկութիւններ ստացվեցին, որ նահանգապետը կենտրոնական կառավարութեան հրամանով երէկ խիստ հսկողութեան տակ արտաքսեց յայտնի ժողովրդական քարոզիչ և սահմանադրական կարգերի կողմնակից Հաջի Ալի Նասրուլլային։ Այդ լուրը խոկոյն տարածվեց քաղաքում և հաղարաւոր բազմութիւնը խռնվեց փողոցներում։ Կրակոցներ էին արձակվում։ Անմիջապէս ձիաւորների մի խումբ կազմվեց, որը և Նասրուլլային յետ խլեց սարբազների ձեռքից»։

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՇԵՄՔԻՆ

Երիտասարդ-թիւրքերի կոմիտէտի ծրագրի համաձայն պատգամաւորները պարլամենտի առաջին նիստում հիմնադիր ժողով կը հրատարակեն իրանց և կը յայտարարեն սենատը արձակված։

Մինիստրների խորհուրդը վճռել է նաւատորմի վերակազմութիւնը յանձնել անգլիացիներին, իսկ ֆինանսներինը՝ ֆրանսիացիներին։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊՕԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

(Սեփակ. թղթ.)

Կ. Պոլիս, 6/19 օգոստոսի

Ինչպէս յայտնի է, սահմանադրութեան հրատարակումից յետոյ այստեղի բոլոր ոչ-մահմեդականների մէջ յուզումն սկսվեց. բոլորն էլ դժգոհ էին իրանց կրօնական պետերից, որոնց համարում էին հին ռէժիմի ներկայացուցիչներ և ձգտում էին նրանց հեռացնել։ Որ հասարակութիւնն որ ամենից աւելի էր տանջվել, այն հասարակութիւնն էլ ամենից աւելի էր յուզվում իր պետի դէմ։ Այսպէս՝ հայերը, որոնք հրաժարեցրին իրանց պատրիարքին։ Յոյները նոյն բանին էին ձգտում, բայց Իօաքիմ պատրիարքը հզօր կուսակցութիւն ունի իր կողմը, որ նրան պաշտպանեց։ Քաղդէացիները, ասորիները մեծ արշաւանք են սկսել իրանց կրօնական պետի դէմ։ Հրէաների պետը, խախամ-բաշին, նոյնպէս հեռացաւ։ Բողոքական հայերի ազգապետը նոյնպէս շուտով կը հեռանայ։ Այս ընդհանուր յուզմունքից զերծ չէր կարող մնալ Կ. Պոլսի հայ-կաթօլիկ հասարակութիւնը, որ 12—15 հազար հոգուց է բաղկացած և ունի իր յատուկ ներքին սահմանադրութիւնը։ Այս սահմանադրութեան համաձայն Կ. Պոլսի և բոլոր Թիւրքիայի գաւառների հայ-կաթօլիկները ընտրում են երեսփոխաններ ընդհանուր ժողովի համար, որ բաղկացած է 67 անձից։ Այս ընդհանուր ժողովը անպատճառ հաւաքվում է տարին մի անգամ, բայց կարող է հաւաքվել բացառիկ դէպքում ևս, երբ երեսփոխանների որոշ մասը պահանջէ կամ երբ հարկաւոր լինի պատրիարք և տեղապահ ընտրել։ Ընդհանուր ժողովը երեսփոխանների միջից ընտրում է վարչական ժողով, որ գործադիր իշխանութիւնն է կազմում և հսկում է բոլոր եկեղեցիների, թաղական խորհուրդների, բարեգործական մարմինների, ազգային կալուածների վրա և այլն։ Ընդհ. ժողովը բացի վարչական ժողովից ընտրում է դատաստանական խորհուրդ, կրօնական ժողով և ելմտից ժողով, որոնց իւրաքանչիւրն ունի իր գործունէութեան սահմանները։ Ուրեմն վերին իշխանութիւնը գտնվում է ընդհանուր ժողովի ձեռքին, որի անդամները ընտրվում են 5 տարով։

Սահմանադրութեան հրատարակումից յետոյ պատահում է հետևեալը.

Մի քանի հայ կաթօլիկ գնում են ամարանոց կաթողիկոս-պատրիարք Սապպաղեանի մօտ և պահանջում, որ նա գայ քաղաք իրերի նոր դրութեան պահանջած կարգադրութիւններն անելու համար։ Սապպաղեան յուսում է, գալիս է քաղաք։ Մի խումբ մարդիկ թափվում են պատրիարքարան և պահանջում են ցրել ընդհանուր ժողովը, որից ժողովուրդը դժգոհ է, և նոր ընտրութիւններ կատարել։ Պատրիարքը վարչական ժողովի խորհրդի համաձայն որոշում է նախ ընդհանուր ժողով գումարել և այնտեղ երեսփոխաններին յայտնել իրերի դրութիւնը, բայց նոյն ցուցարարները պահանջում են չը գումարել ընդ. ժողով։ Սապպաղեան, որ աչքի առաջ ունէր Օրմանեանի գլխին պատահածները, անմիջապէս համաձայնում է և պաշտօնական թուղթ է ուղարկում բոլոր երեսփոխաններին, թէ ի նկատի առնելով երկրի վարչական դրութեան փոփոխութեան և երևան եկած նոր հանգամանքները, իրանք դադարեցվում են իրանց երեսփոխանական պաշտօնից և նոր ընտրութիւններ պէտք է կատարվեն։ Ցուցարարները միևնոյն ժամանակ պահանջում են կազմել մի ընտրողական յանձնաժողով, որի պաշտօնը պիտի լինէր անմիջապէս կատարել նոր երեսփոխանական ընտրութիւններ և հսկել ընտրութիւնների կանօնաւորութեան վրա։ Սապպաղեան այդ ևս ընդունում է և նշանակում է ընտրողական յանձնաժողովի անդամներին։ Բայց այս յանձնաժողովի մէջ մտնում են այնպիսի անձեր, որոնք ընդհանուր ժողովի երեսփոխաններ են և որոնց յայտնվել էր, թէ պաշտօնից դադարեցվում են։

Սրանք չեն համաձայնվում կաթողիկոս պատրիարքի տուած որոշումներին և գրաւոր բողոք են յայտնում, թէ նա իրաւունք չունէր ինքնին իր իշխանութեամբ ցրել ընդհ. ժողովը և նոր ընտրութիւններ նշանակել. այդ վարմունքը հակառակ էր ներքին կանօնադրութեան, և պահանջում են ընդհանուր ժողով գումարել, որտեղ խոստանում են բոլորը իրանց հրաժարականը ներկայացնել և ոչ թէ այդ յեղափոխական ձևով հեռացվել ասպարէզից։ Սապպաղեան մնում է երկու կրակի մէջ և տատանվում է մերթ մի կողմ, մերթ միւսը։

Այս առիթով ես մի երկար տեսակցութիւն ունեցայ նրա հետ, ուր նա պատմեց բոլոր վերոյիշեալ իրողութիւնները։ Հայ-կաթօլիկ եկեղեցիների բակերում կատարված ցոյցերի ժամանակ ժողովուրդը պահանջել էր Սապպաղեանի հեռացումը և Ազարեայի առաջնորդ Պօղոս եպ. Թէրզեանի գալը, որ կաթողիկոսական թեկնածու էր, բայց սուլթանի հակառակութեան պատճառով, չը կարողացաւ ընտրվել և նրա տեղ ընտրվեց չէզոք համարված մէկը, այն է այժմեանը՝ Սապպաղեան։

Այդ ցոյցերի ժամանակ ծափահարվել են Մխիթարեանները՝ ընդդէմ հայ-կաթօլիկ աշխարհական կղերի, որի ձեռքն է պատրիարքարանը։ Կեցցէներ են գոչել՝ առանձնապէս Վիեննայի Մխիթարեաններին։ Սապպաղեան ինձ գանգատվում էր, թէ ժողովուրդը պէտք չէր այս խտրութիւնը դնէր կղերի մէջ։

Պայքարը երկու կողմի մէջ շարունակվում էր։ Արձակված երեսփոխաններից ոմանք յիշեցնում են պատրիարքին, թէ ինք գործում է տիրող ներքին կանօնադրութեան հակառակ, և՝ եթէ ինքն իրան անկարող է զգում վարվել ներկայ պարագաներում՝ խորհուրդ են տալիս հրաժարվել աթոռից։ Միևնոյն ժամանակ երեսփոխանների մեծամասնութիւնը մի հաւաքական գրաւոր բողոքագիր է ուղարկում Սապպաղեանին, թէ նա իրաւունք չունի ընդհ. ժողովը ցրելու, և նրան յիշեցնում է, թէ օսմ. սահմանադրութեան հրատարակումից յետոյ նա՝ Սապպաղեան վարչութեան նիստում երդուել է ազգային ներքին կանօնադրութիւնը անխախտ պահպանել։ Պատրիարքը այդ բողոքագրին պատասխանում է, թէ ինքը այդպիսի երդում չէ արել։ Միւս կողմից ցուցարարներն էլ չեն ընդունում Սապպաղեանի այն որոշումը, որով նա ընտրողական յանձնաժողովի մէջ դրել էր հէնց իր արձակած ընդհ. ժողովի երեսփոխաններից ոմանց։

Գործը այս անորոշ դրութեան մէջ էր, երբ անցեալ կիրակի օրը (յուլիսի 27-ին) ս. Յովհան Ոսկեբերան եկեղեցում մի միտինգ է կայանում, որտեղ մի բողոքագիր է ստորագրվում հին երեսփոխանների ընտրողական յանձնաժողովում մասնակցութեան դէմ, որի հետ միասին և 16 հոգուց բաղկացած մի ցուցակ է կազմվում. այս 16 հոգուց 8-ը ընտրողական յանձնաժողովի անդամներ պէտք է լինէին, իսկ 8-ը ընտրութիւնների վրա վերահսկողներ։

Յիշեալ բողոքագիրն և անուանացուցակը 30 հոգուց բաղկացած մի պատգամաւորութիւն ներկայացնում է պատրիարքին և համոզում է նրան հաստատել այդ ցուցակն իր իշխանութեամբ։ Այս կերպով կազմվում են 2 յանձնաժողովներ, որոնք և սկսել են գործի։ Սապպաղեան այժմ գնում է ժողովրդեան ներկայացուցիչների հետ և օգնում է յիշեալ յանձնաժողովներին, նրանց տրամադրութեան տակ դնելով բոլոր մատեաններն և նոյնիսկ նիւթական միջոցներ։ Այժմ, երբ իրերն այս որոշ ընթացքն են ստացել, ընդհանուր ժողովի հաւաքական բողոքագրին ստորագրող եկեղեցական երեսփոխանները՝ տեսնելով կաթողիկոսի այսպիսի վերաբերմունքը՝ ջնջում են իրանց ստորագրութիւնները. նոյնն անում է նաև մի աշխարհական երեսփոխան։ Մնացած երեսփոխանները այնուամենայնիւ բողոքում են Սապպաղեանի այս coup d'etat-ի դէմ և պնդում են, թէ նոր ընտրութիւններն ապօրինի են, որովհետև ներկայ ընդհանուր ժողովի 5-ամեայ ժամանակը դեռ չէ վերջացել, իսկ կաթողիկոս-պատրիարքը իրաւունք չունէր ցրելու։ Հայ-կաթօլիկ ժողովուրդը, որ ընդհանրապէս գոհ է կատարված փոփոխութիւններից՝ թէ երեսփոխանական ժողովի և թէ պատրիարքարանի պաշտօնեաների, «կեցցէ Սապպաղեան» կանչելով է հեռացել պատրիարքարանից։

Այժմ ձեռնարկված է նոր երեսփոխանական ընտրութիւններին։ Յոյս կայ, թէ նոր ընդհանուր ժողովը աւելի ժողովրդական տարր կը մտցնի իր մէջ, որի հետևանքով թարմ ոյժ կը մտնէ նաև վարչական խորհրդի և միւս գործող ժողովների մէջ։

Գալով կաթողիկոս-պատրիարքի անձնաւորութեան, պէտք է անկեղծաբար յայտնեմ, որ թէև նա այժմ ժողովրդական բողոքի և ճնշման ոյժի տակ տեղի տալով գործադրեց նրա պահանջները, բայց նա առհասարակ իր կոչման բարձրութեան վրա չէ կանգնած, շատ ծեր է, հեղինակութիւն չէ վայելում և հայ կաթօլիկ հասարակութիւնը շատ քիչ բան կորցրած կը լինէր, եթէ Սապպաղեան պատրիարք—իբրև անհամապատասխան անձ ներկայ պահանջներին—հեռանար ասպարէզից և զիջէր իր աթոռը աւելի ընդունակ և աւելի արժանաւոր յաջորդի։

Սարուխան

Մտցվում է երեքամեայ զինուորական ծառայութիւն։ («Б.»)

—

Կ. Պօլիս, 12 օգոստոսի

Ջիդդայից հաղորդում են, որ Հիջազի վալի Անձէդ-Բաթիբը ձերբակալված է երիտասարդ-թիւրքերի կոմիտէտի կարգադրութեամբ։ Տեղական կայմակամը ստանձնեց վիլայէթի կառավարութիւնը։ («Հ. Գ.»)

—

Պօլսից «Temps» լրագրի թղթակիցը հաղորդում է օգոստոսի 13-ին (ն. տ.), որ Մօսուլից և Դիարբեքիրից ստացվել են յուզիչ տեղեկութիւններ։ Հին ռէժիմի մոլեռանդ կողմնակիցները չեն ուզում ճանաչել սահմանադրութիւնը։ Դիարբեքիրի վալին շարժման գլուխն է անցել։ Մի քանի հայեր ենթարկվել են բռնութեան և հնարաւորութիւն չեն ունեցել արդարադատութեան դիմելու։ Վանի մօտ մի հայի և քիւրդի միջև տեղի ունեցած կուի պատճառով ընդհարվել են հայերն ու քիւրդերը։ Երկու կողմից էլ կան մի քանի վիրաւորվածներ։

—

„Бирж. Вѣд." թերթի սեփական թղթակիցը հեռագրում է Կ. Պօլսից.

«Ալրատմները 4 րդ զօրաբանակի մէջ այն աստիճան մեծացան, որ այստեղի երիտասարդ թիւրքերի կոմիտէտը վճռել է լուրջ միջոցներ ձեռք առնել։

«4 րդ զօրաբանակի հրամանատար Զէքի-փաշան արձակվեց պաշտօնից։ Բայց նա հրաժարվեց թողնել իր պաշտօնը։ Կոմիտէտը հրատարակեց, թէ գեներալի դէմ միջոցներ են արդէն ձեռք առնված, իսկ թէ ինչումն են կայանում այդ միջոցները, չէ երևում երիտասարդ թիւրքերի օրգանների յայտարարութիւնից։

«Օֆիցէրական կօրպուսի մէջ, Կ. Պօլսում, այն համոզումն է տիրում, թէ զինուորական մինիստր Րէջիբ փաշան թունաւորվել է կաշառված ծառաների ձեռքով։ Խիստ քննութիւնն է կատարվում։

«Սուլթանը պաշտօնից արձակեց իր 46 ադիւտանտներին։

«4-րդ զօրաբանակի անունից պրօկլամացիաներ դուրս եկան։ Նրանց մէջ օֆիցէրները յայտարարում են, որ երբէք իրանք չեն հաշտվի նոր կարգերի հետ։ Ամբոխը երէկ պոկում էր այդ պրօկլամացիաները, որոնք փակցված էին քաղաքի պատերին։

«Թիւրքական մայրաքաղաքում շատ այնպիսի յուզիչ լուրեր են պտտում, որ դժուար է ստուգելը։ Ի միջի այլոց հաւատացնում են, որ սուլթանը երէկ անկողին է մտել և, բժիշկների պահանջով, նա մի քանի օր չի զբաղվի գործերով»։

Սալօնիկից «Бирж. Вѣд.» թերթին հեռագրում են.

«Բանակցութիւնները շարունակվում են կօմիտէտի և բօլգարական ներքին կազմակերպութեան մէջ։ Կօմիտէտը ընդունել է բօլգարների այն պահանջը, թէ զօրաբանակի մէջ քրիստոնեաները հաւասար իրաւունքներ պիտի վայելեն մահմեդականների հետ ծառայութեան խնդիրների վերաբերեալ։ Կօմիտէտի կողմից նոյնպէս հաւանութիւն է ստացել բօլգարների և մի ուրիշ պահանջը, այն է՝ որ ուսումը տարրական դպրոցներում աւանդվի մայրենի լեզուով։ Սակայն Սալօնիկի կօմիտէտը կտրական կերպով մերժել է բօլգարների այն պահանջը, թէ պէտք է բոլոր ազգութիւնների համար ընդհանուր միջնակարգ և բարձրագոյն ուսումնարաններ հաստատվեն։

«Բանակցութիւնները կօմիտէտի և ներքին կազմակերպութեան միջև այլ ևս նախկին քաղաքավարական բնաւորութիւնը չեն կրում և աւելի սուր շրջանի մէջ են մտել»։

—

Թիւրքական առաջին պարլամենտի շէնութեան դռները, որ փակվել էին 32 տարի առաջ, բացել են և գտել, որ բոլոր կահ-կարասիները համարեա թէ փտել են։

—

Լօնդօնից „Бирж. Вѣд." թերթին հեռագրում են.

«Կ. Պօլսից ստացված լուրերը աւելի ու աւելի անհանգստացուցիչ են դառնում։

«Փոքր Ասիայի մի քանի գաւառներում անկարգութիւններ են տեղի ունենում։

«Հիջազի երկաթուղու մի քանի շինաւոր մասերը քանդել են արաբները։ Զմիւռնիայում զինուորները ցրեցին ամբոխը, որ կամենում էր նոր կարգերի դէմ ցոյց անել։

«Էրզրումի վիլայէթում դերվիշները հաւաքում են ժողովրդին և քարոզներ են արտասանում երիտասարդ-թիւրքերի դէմ։

«Երէկ (ամսիս 5-ին) Կ. Պօլիս վերադարձան աքսորից 500 մարդ։ Նրանց ցնծալից ընդունելութիւն սարքեցին։ Ժողովրդի կողմից նախկին աքսորականներին ողջունեց Ֆուադ փաշան։

«Գրաշարների գործադուլը Կ. Պօլսում շարունակվում է։ Եւրօպական լեզուներով հրատարակվող լրագրերը երէկ նոյնպէս լոյս չը տեսան։ Երէկ գործադուլ արին նաւերի վրայ ածուխ բեռնող բանուորները։

«Անկարգութիւններ սկսվեցին նաւաստիների մէջ, որոնք երէկ ցոյց սարքեցին ծովային մինիստրութեան առաջ։ Նաւաստիները ռ-ճիկի աւելացումն են պահանջում։

«Անկարգութիւններ սկսվեցին և Րօզօսկղզու վրա, ուր 70 քաղաքական յանցաւորների ազատ արձակվելը բունտ առաջացրեց քրէական յանցաւորների մէջ։

«Թիւրքիայից ստացված վերջին տեղեկութիւնների տպաւորութիւնը այնպէս է, որ կարծես յեղափոխական եղեռնական շրջանը մօտ է իր վախճանին»։

—

Զինուորական մինիստրի թաղումը ժողովրդական հսկայական ցոյց է դարձել։ Րէջիբ փաշային թաղել են Մահմուդ սուլթանի հոյակապ դամբարանում։ Սգաթափօրին մասնակցում էին բոլոր օտարերկրեայ զինուորական «ղարդաշները»։ Սկսվել են նոր գործադուլներ աշխատանքի բոլոր ճիւղերում։ Արևելեան երկաթուղու վրա գործադուլ են արել քիւրդ բանուորները։ Սուլթանի պալատում ծառայող 800 խոհարարներից արձակված են 725 հոգի։ Երիտասարդ թիւրք լրագիրներում հրատարակված է Միդհատ փաշայի աղջկայ նամակը, որտեղ նա մեղադրում է մեծ վէզիր Սաիդ փաշային սուլթան Աբդիւլ-Համիդի վստահութիւնը ի չարը գործադրելու համար։ Միդհատ փաշայի աղջիկը խոստանում է հրապարակ հանել այն բոլոր փաստաթղթերը, որոնք հաստատում են, որ Սաիդ փաշան է 1876 թւի սահմանադրութեան վերացման և նրա հիմնադրի աքսորման գլխաւոր յանցաւորը։ („У. Р.")

—

Թիւրք իշխանութիւնը Մակեդօնիայում, ինչպէս յայտնի է, ստիպված էր լինում յաճախակի փակել եկեղեցիները բօլգարների, սերբերի և յոյների միջև ծագող վէճերի պատճառով։ Սահմանադրութեան յայտարարումը քրիստոնեաներին առիթ տուեց յուսալու, որ եկեղեցիները կը վերաբացվեն նորից։ Այդ յոյսը արդարացաւ. բայց հէնց որ կարգադրութիւն եղաւ Սալօնիկի կենտրօնական կօմիտէտի կողմից եկեղեցիները բանալու մասին՝ սկսվեցին ընդհարումներ բօլգարների և յոյների միջև։

Բօլգարական չէտաների յայտնի պարագլուխ Ապօստոլի ղեկավարութեամբ, որը մեծ ազդեցութիւն է վայելում, բօլգարները ամեն տեղ ընդդիմացան եկեղեցիները յոյներին յանձնելու կարգադրութեանը։ Այնպէս որ Սալօնիկի կօմիտէտը հարկադրված էր նորից փակել եկեղեցիները և յայտարարել, որ եկեղեցական վիճելի հարցերը յետաձգվում են մինչև առաջին պարլամենտի գումարվելը։ Ապօստոլը խոստացել է ընդհատել իր ագիտացիան, հաւաստիացում ստանալով կօմիտէտից, որ բօլգարները Մակեդօնիայում պետական ծառայութեան կընդունվեն։ („Р. У.")

—

Ելմտական մինիստրութեան պաշտօնեաները, որ նոր բարենորոգմանց հաւման պաշտօնէ դադրած են, ցոյցեր կատարեցին մալիէի պաշտօնարանին առջև։ Ատոնց գլուխը կը գտնուէին տուրքերու ընդհանուր վարչութեան պաշտօնեաները. սկսան աղաղակել թէ ելմտական բարձրաստիճան պաշտօնատարներէն այս կամ այն չեն ուզեր, թէ իրենց պաշտօններէն եթէ դադրին՝ ամենքն ալ պիտի միասնաբար և թէ այդ նոր որոշմանց չեն հաւանիր։ Ատոնց թէև հարկ եղած յորդորները եղան, սակայն օգուտ մը չունեցաւ։ Իսկոյն ոստիկանութեան տնօրէնը և «Օսմ. միութեան ու յառաջդիմութեան ընկերութեան» երկու հոգի փութալով ազդու և խիստ ազդարարութիւններ ըրին հոն հաւաքուողներուն, ծանուցանելով որ իրենց միաս մը պիտի չհասնի, թէ մինիստրներու խորհուրդը այդ մասին խորհրդակցութիւն կը կատարէ և թէ ատոր ելքին պէտք է սպասել համբերութեամբ։ Ատոր վրայ բոլոր հաւաքուողները ցրուեցան։ Երկու պաշտօնեաներ, իբրև պարագլուխ, Ոստիկանութեան Դուռը ղրկուեցան։

Դէֆթէրխանէի պաշտօնարանին մէջ ալ, յուլիս 30 ին, այդ կարգի անպատշաճ միջադէպ մը տեղի ունեցաւ։

(«Արևելք»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԽՕԼԵՐԱ

—

Օգոստոսի 12 ին, խօլերային նշաններով հիւանդացաւ 5 րդ քաղաքամասում, Սիօնսկի միջանցքում, № 3 տանը ապրող Րիվկա Կրիխելին։ Հիւանդը տարված է խօլերային բարակը, իսկ կղկղանքը ուղարկված է բժշկա-զինուորական լաբօրատօրիան բակտերիօլօգիական հետազօտութեան համար։

Խօլերայով հիւանդացածների համար առայժմ բացված են քաղաքային բարակներից մինը, ուր կարելի է տեղաւորել 80 հիւանդի։ Խօլերայի դէմ ընդհանրապէս կռուելու համար առայժմ յատկացված է մի հազար րուբլի։

Գալիք շաբաթ մտադրութիւն կայ գումարել քաղաքային դումայի արտակարգ ժողովը՝ քաղաքային վարչութեան զեկուցումը քննելու համար խօլերայի դէմ կռուելու միջոցների մասին։

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան հրաւէրով Թիֆլիս վերադարձան սանիտարական-բժշկական տեսուչ Ստեփանեանը և արձակուրդ խնդրած քաղաքային միւս բժիշկները և ֆէլդշերները։

Քաղաքային բժիշկոս Ալիբէգեանին քաղաքային վարչութիւնը առաջարկել է ամեն ամիս մանրամասն անալիզի ենթարկել քաղաքային ջրանցքի ջուրը։

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը դիմել է ոստիկանապետին և խնդրել է, որ սա կարգադրէ ոստիկանութեան բոլոր պաշտօնեաներին՝ հարկադրել քաղաքի մրգավաճառներին ծածկել իրանց մրգերը կիսեյով կամ մարլայով։

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը նշանակել է ստորև յիշատակված սանիտարական հոգաբարձուներին շրջելու տան բակերը և հսկելու նրանց մաքրութեան վրա. 1 ին քաղաքամասի համար Տեր-Իգնատովին, 2 րդ քաղ. Ն. Մուլին, 3 րդ քաղ. Գ. Ազվէստապուլօ, 4 րդ քաղ. Գ. Թամամշէվ, 5 րդ քաղ. Ե. Մելիք Բախտամեան, Վ. Իւզբաշէվ, 6 րդ քաղ. Միրզա Հուսէյն-Հասան-զադէ, 7 րդ քաղ. Գ. Մուրադեան, Դ. Տիխօնօվ, Ա. Տէրտէրօվ, 8 րդ քաղ. Գ. Տօքձէ, 9 րդ քաղ. Մ. Միրիմանօվ, Գ. Տէր-Ստեփանօվ, 10 րդ քաղ. Դ. Էժենօվ, Ե. Վաշակիձէ, Ս. Զխօբիա և 11 քաղ. Վ. Զարկվիանի։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

(Սեփ. թղթ.)

—

Երևան, 9 օգոստոսի

Այս տարի ցորենի բերքը Երևանի շրջակայ գիւղերում մեծ մասամբ շատ աննպաստ է. կան գիւղեր, ուր գիւղացիների մեծամասնութիւնը իր ցանած սերմը հազիւ են վերցնում։ Այժմ կալերի լաւ ժամանակն է, բայց ցորենը ծախվում է խալվարը 50—52 րուբ., իսկ թէ կալերը վերջանալուց յետոյ ինչ գին կունենայ, դժուար է երևակայել։ Ջը նայելով գիւղացու այսքան նեղ դրութեանը, այնուամենայնիւ գիւղի վաշխառուն գտնում է միջոց կեղեքելու առանց այն էլ տնտեսապէս քայքայված գիւղացուն։ Հունձի ժամանակն է, գիւղացին փող չունի, որ ցորենը հնձել տայ, որովհետև նա հազիւ է կարողացել մի կերպ պարտք անելով, իր աչքի լոյս մի զոյգ եզը ծախելով իրան գարունը հասցնել, էլ որտեղից պատրաստի փող ունենայ հունձի համար. ստիպված դիմում է վաշխառուին, որը ուրախութեամբ առաջարկում է իր ծառայութիւնը, առաջարկելով իր հրէշային պայմանները։

Եղանակը մեզ մօտ անտանելի շոգ է անում։ Այսպիսի շոգերին և ջրի պակասութեանը եթէ մի որևէ համաճարակ հիւանդութիւն պատահի, վտանգ տալու կողմից Երևանը առաջինը կը լինի։

Առևտուրը մեզ մօտ ընկած է. փողի կատարեալ կրիզիս է. մեր վաճառականներն էլ հօ մօտա են դարձրել կոտր ընկնելը. ով լրաց սնանկ է յայտարարում, գնում է մի ամիս ճանապարհորդում՝ մինչև որ աժ-կօմնները կը դադարեն, կրկին վերադառնում և իր գործը շարունակում։

Ն. - ցի

—

Նոր-Բայազէտ, 6 օգոստոսի

Անցեալ տարվայ բնական աղէտների ազդեցութեան տակ՝ մեր ժողովուրդը այս տարի ևս մեծ երկիւղ էր կրում ցանքերի վերաբերմամբ։ Բնական արհաւիրքների մի փոքրիկ նշան,—և ահա հողագործ դասը կորցնում էր իր յոյսը, իր հաւատը դէպի իր դժոխային աշխատանքի պտուղները։ Եւ այդ վախը բնական է մի թշուառ սովալլուկ ժողովրդի համար, որը, զուրկ լինելով մի կտոր հացից, անդադար սպասում է իր ցանքերի արդիւնքին, որպէսզի դրանով յագեցնէ իր ընտանիքի քաղցը։

Եւ ահա ի նկատի առնելով ժողովրդի զանազան բացատրութիւնները ցանքերի վերաբերմամբ, այն, որ մէկն ասում էր՝ «արտս քամին քաշեց», միւսը՝ «երաշտը չորացրեց», երրորդը՝ «ժանգը բռնեց» և այլն,—ես անձամբ դուրս գնացի դաշտը տեղնուտեղը դիտելու ամբողջ բուսականութիւնը։ Հէնց առաջին տեսքից ձեր առաջ բացվում է երկու շերտաւորում—դաշտային և լեռնային։ Այդպիսով մեր հօ դային շրջանը կարելի է բաժանել երկու մասերի. 1) դաշտային (տափարակներում ընկած) և 2) լեռնային (սարահարթերում տարածված)։ Այս րօպէիս, երբ դաշտային մասում եղած արտերը հասունացել են և մի քանիսը արդէն հնձվելու վրա են, լեռնային մասում ցանքերը դեռևս կանաչ դրութեան մէջ են։ Նոյնիսկ հողաբաժինները այդ երկու շրջաններում տարբեր բաղադրութիւն ունեն. լեռնային մասերում տափերը աւելի սևահող են (կաւային), քան տափարակներում, ուր հողաբաժինները աւելի աւազոտ (կրային) բաղադրութիւն են պարունակում։ Մեզանում ցանքերը կազմում են հացահատիկներ՝ ցորեն, գարի, հաճար և կորեկ. ձիթապտուղներ՝ կտաւատ, սոլուկ և խարդալ, որոնք ցանվում են աւելի «խամ» տեղ։ Լեռնային մասերում կան արտեր, որոնց հասակը աւելի քան բարձր է դաշտային տեղերի ցողունից, չը նայելով որ վերջին շրջանում հացահատիկների բերքը առհասարակ առատ է ստացվում։ Խօսք չը կայ, որ դաշտային մասերում հացահատիկները աւելի պարարտ, աւելի հասուն են լինում, քան լեռնային մասերում, որտեղ բոյսը կանաչ դրութեան մէջ մնալով յաճախ ենթարկվում է ցրտերին և քամիներին, որոնց ազդեցութեան տակ հացահատիկը նիհարանում է և վատ դրութեան մէջ մնում։ Այս շրջանի և առհասարակ կանաչ հացաբոյսերի վերաբերմամբ յուլիսին անձրևի կարիք էր զգացվում, որը ահա երկու ամիս է, որ բոլորովին կտրվել է։ Անձրևը անհրաժեշտ էր նաև դաշտային շրջանի ցանքերի համար, քանի որ հասկերը կամ հատիկները կարող էին աւելի պարարտանալ, լցվել, չը նայած որ ցողունի հասակը չէր կարող բարձրանալ, հասունացած լինելու պատճառով։ Բայց և այնպէս ցանքերի դրութիւնը բաւարար կարելի է համարել։

Անցնում ենք ընդարձակ շրջաններ, տեսարանը աւելի է գեղեցկանում սարահարթերում. խոտահարքին անմիջապէս յաջորդում են գարու և ցորենի արտերը, որոնց հասկերը բարձր ցողունի վրա՝ թեթև զեփիւռի շարժումներից՝ տարուբերվում-գրկախառնվում են իրար, մի մեղմ սօսափիւն առաջացնելով շուրջը… Նայում էք մի քիչ հեռու, շարքով անցնում են խոտի սայլերը՝ 10—20—50 սայլախմբեր միասին. քշողները՝ եզներին աւելի խրախուսելու համար՝ երգում են մի քաղցր եղանակով… Թըլկ-թըլկալով, ճռնչալով իջնում են սայլերը սարերից, ձորերից, և խոտը դիզվում է հողագործի կտուրի վրա, ձմրանը անասուններին պաշար պատրաստելու համար։

Նայելով բոլոր կողմերից, կարելի է գալ այն եզրակացութեան, որ այս տարի ցանքերի դրութիւնը այնքան էլ վատ պայմանների մէջ չէ, ինչ որ կարծվում էր, ի նկատի ունենալով երաշտի տեղութիւնը։ Առհասարակ բոլոր ցանքերը թէ լեռնային—սարահարթերում—և թէ դաշտային—տափարակներում—խոստանում են բաւարար արգասաւորութիւն կամ միջակից մի փոքր աւելի բերք, եթէ միայն անվտանգ հնձվի և տուն բերվի։ Անվտանգ եմ ասում, որովհետև հացաբոյսի հունձը տափարակներում թէև շուտով կը սկսվի, բայց սարահարթերում դեռևս մի 20 օրից կամ մի ամսից յետոյ հազիւ հնձվի, և այդ ժամանակի ընթացքում Աստուծն է յայտնի, թէ ինչեր կարող են պատահել ցանքերի գլխին… Եւ այդ իսկ նկատումով մարդիկ նեղ-սիրտ և նեղ-հոգի են դառել առհասարակ ցանքերի վերաբերմամբ։ Անցեալ տարվայ աղէտի վախը նրանց միանգամայն պաշարել է…

Վերջում յիշելու ենք և այն, որ հողաբաժինների ընդարձակ տարածութիւններ մնացել են անմշակ, անցան. այդ այն հողաբաժիններն են, որոնց մեծ մասը յոգնած լինելով՝ թողնված են դադար առնելու համար. իսկ միւս մասը մնացել են անցան նրա համար, որ սերմացու չեն ունեցել նրանց տէրերը։ Այդ տեսակէտից ահա այս տարվայ ցանքը կարելի է ասել որ կիսով չափ է տեղի ունեցել, իսկ կիսով չափ ցանելով՝ արդիւնքը կիսով չափ պակաս կը ստացվի նախկին տարիների հաշւով. հետևապէս այս տարվայ հացի արդիւնքը մեր աղէտեալ ժողովրդի թէ ընտանեկան և թէ կառավարչական ծով կարիքներին դարման բաւականութիւն չի տայ…

Գ. Սինանեան

—

Ղուբա, 8 օգոստոսի

Ինչպէս յայտնի է, Ղուբան համարվում է ամառանոցի տեղ և գրաւում է գրացի քաղաքներից մեծ բազմութիւն։ Այս տարի էլ քաղաքս լիքն է դաչնիկների ստուար թւով, որոնք բացի բնութեան գեղեցկութիւնից զուարճանալու ուրիշ ոչինչ չունեն։ Ջը կայ երաժշտութիւն, չը կան ներկայացումներ։

Ընդհանուրը Ղուսարը, ինչպէս ամառանոց, լաւ պայմանների մէջ է գտնվում։ Նա ունի լաւ ջուր և աւելի սքանչելի բնութիւն։

Այնտեղ է գտնվում և «хотенскій» գնդի վաշտը, որը ունի 25 մարդուց բաղկացած երաժշտական խումբ և որը համարեա նուագում է ամեն օր բարեբաղդ զուսարցիների համար։

Դժբաղդաբար այնտեղ ամսիս 1 ին մի ողբերգական դէպք պատահեց. նոյն վաշտի սպայ Նեգ. Կուզրին և Պետերբուրգի կանանց բժշկական կուրսերի ազատ լսողուհի Զինաիդա Րօսս, որոնք սիրում էին միմեանց և համարվում էին նշանադրվածներ, կեանքից հիասթափվելով անձնասպանութիւն գործեցին. նախ ատրճանակով կրակեց օրիորդը կրծքից, յետոյ սպան կրակեց նրան ճակատից. այդ կատարելուց յետոյ սպան կրակեց և իրան կրծքից և ճակատից։

Զոհերը իրար գրկած՝ նստած դրութեան մէջ են գտել նստարանի վրա՝ Ղուսարի հանգստարանում։

Անձնասպանութեան դէպք եղել է և Ղուբայում. Քութայիսի իգական գիմնազիայի տեսուչի աղջիկ՝ Վալէնտինա Վիտալիեվնա Ներօվսկայան, որը այստեղ վարում էր ուսուցչուհու պաշտօն, անյեաւնները անձնասպանութիւն գործեց, դարձեալ կեանքից հիասթափված լինելու պատճառով։

Ղուբայի վաճառականի այրի Աթէլ և սրա որդի՝ Խարկովի համալսարանի ուսանող Ստեփանոս Ստեփանեանցները՝ ի յիշատակ առաջինի որդու Գրիշայի եղեռնական անժամանակ մահվան՝ նուիրեցին ընդ միշտ Ղուբայի հայոց երկսեռ դպրոցներին մի երկյարկանի (ներքևում խանութներ) տուն, ուր առաջիկայ սեպտեմբերին տեղափոխվում են դպրոցները։ Մի քանի խօսք Գրիշայի մասին. նա ուսում էր առնում Բագուի գիմնազիայում. մի վրացու հետ վէճի բռնվելով, սպանվում է նրա ձեռքով ատրճանակի հարուածից՝ Բաղւում մայիսի 13-ին։

Մ. Սալամբէգեան

—

Կարս, 10 օգոստոսի

Քաղաքիս հայոց դպրոցի համար աւ. ուսուցիչ հրաւիրվեց Գեանջեցեանը և հոգաբարձուների հետ միասին կազմեց ուսուցչական խումբը, եներից մի քանիսին հեռացնելով, նրանց տեղ նորերը հրաւիրելով։ Դպրոցի անցեալը նախանձելի չէր։ Յոյս ունենք, որ Գեանջեցեանն ուշադրութիւն կը դարձնէ երեխաների բարոյական կրթութեան և օրինաւոր դաստիարակութեան վրա։ Աւագ ուսուցիչն այդ խնդրում իրաւունք ունի պահանջելու մանկավարժական ժողովի, հոգաբարձուների և ծնողների աջակցութիւնը։

Արամ

—

Բագու, 11 օգոստոսի

Երէկ, երեկոյեան ժամը 9-ին լսվեց մի սոսկալի պայթում, որից 20 րօպէ յետոյ երկինքը սկսեց կարմրել։

Սև-քաղաքում հրդեհ էր ծագել։

Ամբողջ գիշերը և այսօր մինչև ցերեկվայ ժամը 11-ը այրվել և այրվում է Ցետլին և Կագան հրէաների նաւթի գործարանը։

Հրդեհը, որի վայրը շրջապատված է ոստիկաններով, սոսկալի միասներ է հասցրել։ Գիշերը այրվել են չորս ռեզերվուարները, շէնքի մի մասը։ Ռեզերվուարները լիքն են եղել նաւթով։ Առաւօտեան վառվել է իւղով լիքը երկու ռեզերվուարներ և մէկ՝ նաւթի։ Կան 3—4 հատ լիքը ռեզերվուարներ ևս, որոնց՝ հրդեհաշէջները տենդային եռանդով աշխատում են ազատել հրդեհից, բայց դժուար թէ կարելի լինի ազատել, որովհետև բաւական տաքացել էին։

Հարևան գործարանատէրը—Իցկովիչ և Կագան—դադարեցրեց աշխատանքը և կարգադրեց ջրով պաշտպանել գործարանը, որպէսզի հարևան գործարանի հրդեհի բոցերն իր կաթսաներն էլ չը վառեն։

Պայթումը եղել է երբ թէ ուսմերից, և ահա թէ ինչպէս։ 8—9 ամիս առաջ այդ գործարանատիրոջից պահանջել են անիշխանականների անունով դրամ, որոնց մերժել է, իսկ ինքը, Ցէտլինը, պաշտպանվել է թիկնապահով, որը միշտ իր հետ շրջեցնում էր։ Դիմում անողները, չը կարողանալով Ցետլինին պատժել, որոշում են արգիլնաբերութիւնից վրէժ լուծել, հասցնելով նիւթական մեծ վնաս։ Նրանք, ինչպէս պատմել են բանուորները, հրդեհից անմիջապէս յետոյ, երէկ երեկոյեան մի խումբ զինակաւորված մարդկանց հետ յանկարծ մտնում են գործարանի բակը և հրամայում են բոլոր բանուորներին հեռանալ. ոչ ոքի թոյլ չեն տալիս գործարանի մէջ և նրա բակում մնալ։ Բանուորները, անտեղեակ դրանց նպատակին, ընդդիմանում են, սակայն զինակաւորված մարդկանց խումբը ատրճանակներից մի քանի, անգամ կրակելով դուրս է անում բոլորին, որից յետոյ ռեզերվուարի տակ պայթեցնում ռումբը, և որից առաջանում է հրդեհ։ Ջը կան մարդկային զոհեր։

Հրդեհը դեռ շարունակվում է։

Ս. Գարագաշ

ՀԱՑԸ ԵՒ ԽՈՏԸ ԿԱՐՍԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

—

Պաշտօնական տեղեկութիւնների համաձայն, դաշտային բուսականութեան դրութիւնը Կարսի շրջանում, առ 1 ն այս օգոստոսի ներկայանում է հետևեալ կերպով։ Կարսում—հացի, ցորենի և գարու բերքը բաւարար է. գարին արդէն հասունելու մօտ է, իսկ ցորենը հասկ է բռնել. խոտը բաւարար է. արդէն ձեռնարկել են հունձին։ Կարսի վիճակում խոտերն ամենուրեք լաւ են. մի քանի (դաշտավայր) տեղերում արդէն հնձել, վերջացրել են, իսկ լեռնային մասերում դեռ շարունակում են հնձել. հացի բերքը, փոքրիկ բացառութեամբ, այսինքն Սօղանլուխի գաւառամասի արևելեան մասում ընդհանրապէս բաւարար է. անձրևների բացակայութիւնը և չոր քամիները կարեցին լաւ բերք ունենալու յոյսը. միայն Կարսի և Աղբաբի գաւառամասերի մի քանի լեռնային մասերում, ուր անձրևներ տեղացին, բերքը սպասվում է միանգամայն բաւարար։

Արդահանի վիճակում խոտերի բերքը ամենուրեք բաւարար է, իսկ Գէլսկի գաւառամասում լաւ է. վերջին ժամանակս սկսում են խոտը հնձել. գարու և ցորենի բերքը սպասվում է բաւարար, եթէ չը լինեն սառնամանիքներ և կարկուտներ, որոնք յատուկ են այդ շրջանում։

Կաղզւանի վիճակում—դաշտավայրերում, վերջին ժամանակս անձրև չը գալու պատճառով հացը և խոտը փչացաւ, իսկ բարձր տեղերում հացը և խոտը բաւարար դրութեան մէջ են։ Խոտը շատ տեղերում հնձել-վերջացրել են, իսկ հացի բերքը, երաշտի պատճառով, սպասվում է միջինից ցածր։

Օլթիի վիճակում՝ դաշտավայրերում հունձը սկսվել է. հացի և խոտի բերքը ստացվեց միջինից բարձր. լեռնային մասերում ամբողջ ամառ անձրև չեկաւ, ուստի և յոյս չը կայ, որ հացը և խոտը լաւ ստացվի։

Արդահանի գաւառամասի մի քանի կէտերում երևացին դաշտամկներ, որոնց ոչնչացնելու համար իր ժամանակին ազգաբնակութեանը ձրիաբար մկան թոյն բաժանվեց, իսկ բնութեան արհաւիրքներից Կարսի և Արդահանի վիճակներում տեղի ունեցան սառնամանիքներ և կարկուտներ, որոնք աննշան վնաս տուին հացին։ («К.»)

ՅՕԳՈՒՏ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻ

Ստացանք Սամարա աքսորված թիւրքահպատակ ընտանիքների օգտին պ. Ասատուրից յիսուն (50) րուբլի, որը երէկ հեռագրով փոխադրեցինք Սամարա՝ Գէորգեանին, յանձնելու ըստ պատկանելոյն։

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

(Սեփ. թղթ.)

Ջալալ Օղլի, 12 օգոստոսի

Յուլիսի 24-ին, հինգշաբթի երեկոյեան, դերասան Սանթուրճեանը տեղիս սիրողների մասնակցութեամբ հայոց դպրոցի դահլիճում խաղաց Շիրվանզադէի 4 գործողութեամբ «Պատւի համար» դրաման. իսկ վերջում միայն սիրողները խաղացին ռուսերէն լեզուով Կ. Ժուկովսկու «Игра въ прятки» (Թագկենոցի կամ աչքակապուկ) և Չեխովի «Предложеніе» (առաջարկութիւն) վօդեվիլները։

Ներկայացումն ընդհանրապէս աջող անցաւ։ Դերակատարներից իրանց խաղով աչքի ընկան գլխաւոր մէջ հետևեալ անձերը. պ. Ց. Սանթուրճեան (Անդրէաս Էլիզբարով), որ սկզբից մինչև վերջը լաւ կատարեց իր դերը՝ համապատասխան գրիմով և շարժումներով. նա ունի բեմական յարմար կազմուածք, միայն, ափսոս, իբրև թիւրքահայ, կաղում է նրա արտասանութիւնը։ Օր. Գալաչեան (Մարգարիտա) և օր Ա. Աբովեան (Ռօզալիա, նրա աղջիկները), որոնցից առաջինն իր զգացված, իսկ երկրորդն իր գեղեցիկ և աշխոյժ խաղով։ Պ. Ս. Երզնկեան (Բագրատ, Էլիզբարովի տղան)՝ իր թեթևաշարժ և վառվռուն խաղով։ Պ. Ներսիսեան (Օտարեան, Էլիզբարովի ընկերոջ որդին և նրա որդեգիրը)՝ իր կենդանի խաղով, նուրբ միմիկայով և գեղեցիկ արտասանութեամբ, որով միակն էր բոլոր դերակատարների մէջ։ Պ. Ա. Թումանեան (Սուրէն, նոյնպէս Էլիզբարովի տղան)՝ իր տիպիկ և կայտառ խաղով և պ. Ս. Զօհրաբեան (Սաղաթէլ, Էլիզբարովի անբաժանը և գործակատարը)՝ նոյնպէս իր տիպիկ և բաւարար խաղով։ Ինչ վերաբերում է մնացածներին՝ նրանք չը փչացրին իրանց դերերը և պահպանեցին ամբողջութիւնը։

Իսկ վօդեվիլների մէջ առանձնապէս աչքի ընկաւ ռուսուհի օր. Լիչկուս՝ իր սահուն և փութկոտ խաղով։

Ներկայացումն աջող էր և մուտքի կողմից, որի կէսը յատկացված էր դպրոցին։

Դահլիճը համարեա թէ լիքն էր երկսեռ հասարակութեամբ։ Ներկայացմանը կային և բաւականաչափ ռուսներ։

Ամսիս 10 ին, կիրակի երեկոյեան, դերասան Սանթուրճեանը, տեղական սիրողների մասնակցութեամբ, տեղիս հայոց դպրոցի դահլիճում խաղաց Պարոնեանի «Բաղդասար Աղբար» կոմեդիան։ Այդ պիէսից առաջ սիրողները խաղացին «Ընտանեկան փոթորիկ» վօդեվիլը։ Ընդհանրապէս ներկայացումը աջող անցաւ։

Խ. Բաբայեան

—

Ղուբա, 11 օգոստոսի

Ամառը վերջանալու մօտ է. մենք միայն մի քանի անգամ տեսանք ռուսերէն ներկայացումներ. դերակատարներն էին մեր սիրող աստիճանաւորները։ Յետոյ հայերէն լեզուով տուին Լևոն Մանուէլեանի 3 արարուածով «Վիրաւորվածը» և «200,000»։

Ամսիս 4-ին ռուսները, հայերը և թուրքերը տուին միջազգային երեկոյթ Չեխովի «Предложеніе», «Դօկտոր Թաթոս» և թուրքերէն «Խոր-խոր» պիէսներով։

Գալով հայկական պիէսին, պէտք է ասել, որ աջողութեամբ կատարեցին իրանց դերերը օրիորդներ Աստղ. Աւաք., Եղիս. Բաղիր. և Ան. Տ. Եղիազ.։

Պ. Ս. Զեստնովի խումբը ամսիս 8 ին ներկայացրեց «Безработные» պիէսը։ Պիէսը, որ առնված է բանւորական կեանքից, մեծ աջողութեամբ ներկայացվեց։

Ամսիս 10 ին էլ խումբը տուեց իր երկրորդ ներկայացումը։ Դրված էին «Живые покойники» և «1000 р.» պիէսները։

Վաղը, ամսիս 12-ին, խումբը կը ներկայացնի «Слушай, Израиль!»։

Մ. Սալամբէգեան

ՋԻԼԼԻ-ՍՈՒԼԹԱՆԸ ԲԱԳՈՒՈՒՄ

Նասր Էդդին շահի մեծ որդի Ջիլլի-Սուլթանը վերջերս Բագւով անցաւ Եւրոպա։ Նա Բագւում մէկ օր է մնացել և, ինչպէս պատմում է «Баку» թերթը, հակառակ տեղական թերթերի աշխատակիցների բոլոր ջանքերին, կատեգորիկ կերպով հրաժարվել է աշխատակիցներից որևէ մէկին ունկնդրութեան ընդունել։

Բայց և այնպէս, երևի վաղուց ծանօթ լինելով պօլսեցի հայ գրականագէտ պ. Լևոն Բաշալեանի հետ, Ջիլլի-Սուլթանը նրան իր մօտ ճաշի է հրաւիրել, որի հետ բաւականին երկար խօսակցութիւն է ունեցել Պարսկաստանի ներկայ քաղաքական գործերի մասին, որ և մենք քաղուածօրէն տալիս ենք, վերոյիշեալ թերթից առնելով։

Նախ Ջիլլի-Սուլթանը բացատրել է պ. Լ. Բաշալեանին, թէ ինչու ինքը չէ ցանկանում լրագրական աշխատակիցներին ընդունել.

— Ես երդւել եմ այլ ևս երբէք լրագրական աշխատակիցների հետ խօսակցութիւն չունենալ,—ասել է արքայազն իշխանը.—Նրանք ամենաանբարեխիղճ կերպով միշտ աղաւաղում են իմ ասածները։ Իսկ երբեմն էլ այնպիսի բաներ են հնարում, որ երբէք տեղի չէ ունեցել. օրինակի համար, հաղորդեցին, թէ իբր ինձ կողոպտել են Սպահանի ու Թեհրանի միջև, մինչդեռ ոչ մի այդպիսի բան տեղի չէ ունեցել։

Քիչ յետոյ Ջիլի Սուլթանը շարունակել է.

— Սկզբունքով ես սահմանադրական կարգերի հակառակ չեմ, բայց՝ ենթադրում եմ, որ ժողովուրդները, այդ կարգերը ունենալուց առաջ, նախ պէտք է բաւականաչափ հասունացած լինեն։ Ինչ վերաբերում է պարսիկ ժողովրդին, պէտք է ասել, որ նրա համար սահմանադրական ռեժիմը կարող է յարմար լինել միմիայն կէս դար յետոյ, եթէ չասել աւելի։ Երբ մասսաները տգէտ են, սահմանադրութիւնը կարող է նրանց միմիայն անարխիայի հասցնել։ Սահմանադրութիւնը բարիք է, եթէ գիտակցաբար են օգտվում այդ բարիքից։ Նամազը հաճելի է Աստուծուն, բայց ի զուր չէ Մուհամմէդը զուրանում ասում, թէ նամազը պիտի անէ այն մուսուլմանը միայն, որը 15 տարեկանի է հասել։ Պարսիկ ժողովուրդը դեռ չէ հասունացել սահմանադրութեան բարիքի համար։ Մեր ժողովրդին կառավարելու համար մեզ հարկաւոր է ունենալ նախ մտրակ, յետոյ՝ մտրակ և երրորդ՝ դարձեալ մտրակ։ Օտարները պարսիկ ժողովրդի մասին դատում են մեր դեսպանութիւնների վրա նայելով, կամ թէ, ամենաշատը, այն ժողովուրդների վրա նայելով, որոնց նրանք տեսնում են Թեհրանում, Րաշտում կամ Թաւրիզում։ Բայց այդ բոլորը դեռ Պարսկաստան չեն։ Պարսկաստանի 9/10-ը դեռ կիսավայրենի դրութեան մէջ է։ Ի՞նչպէս անել այդ Պարսկաստանի հետ։ Օրինակի համար՝ պարսկական Արաբստանն ու Քիւրդստանը։ Չէ՞ որ պարսկական պետութիւնը դեռ չէ դադարում այդ վայրերի կիսավայրենի բնակիչների հետ շարունակական պատերազմներ մղել։ Մարդիկ դեռ ևս իրանց ամենատարրական պարտաւորութիւնների գիտակցութեանն էլ չեն հասել դէպի պետութիւնը. նրանք դեռևս ոչ հարկեր վճարել, ոչ իշխանութեան կարգադրութիւններին հնազանդել և ոչ մի այլ այդպիսի բան գիտեն։ Սահմանադրական ռեժիմը այդպիսի հանգամանքների մէջ կարող է միայն կենտրոնական իշխանութեան ազդեցութիւնը թուլացնել և ընդհանուր անարխիայի կը հասցնէ։

— Ինչպիսի՞ հեռանկարներ են բացվում ձեր աչքերի առաջ մօտիկ ապագայում,—հարցրել է պ. Բաշալեանը։

— Երդւում եմ ձեզ հօրս գերեզմանով, Լևոն էֆէնդի, որ ոչինչ որոշ բան չեմ կարող ասել։ Մի մոռանաք, որ ես քաղաքագէտ չեմ։ Ես պատերազմի մարդ եմ։ Վերջին 50 տարին ես համարեա թէ շարունակ պատերազմներ էի մղում Քիւրդստանում և Արաբստանում, երբ 140 գործերի մէջ եմ մասնակցել, դրանց թւում 40 լուրջ ճակատամարտ եմ ունեցել։ Հէնց ստացածս վէրքերն են պատճառը, որ ես հիմա Եւրոպա եմ գնում։

— Ո՞րչափ հիմնաւոր են լրագրական տեղեկութիւնները ձեր յարաբերութիւնների մասին շահի հետ։

— Ոչինչ աւելի լաւ յարաբերութիւն չէ կարելի ցանկալ, մինչդեռ թղթակիցները շտապեցին հեռագրել բոլոր թերթերին, թէ ես համարեա թէ իբր փախչում եմ շահի բարկութիւնից։ Ես շահից վեց ամսվայ արձակուրդ էի խնդրել, Մարիենբադում բժշկվելու համար, բայց նորին մեծութիւնը բարեհաճեց ինձ թողնել միմիայն երեք ամսով։ Թէև, կարծում եմ, որ եթէ բժիշկները ինձ պատուիրեն աւելի երկար բժշկվելու, շահը չի մերժի արձակուրդս էլի երեք ամսով երկարել։ Իսկ եթէ շահը անհրաժեշտ կը համարի իմ ներկայութիւնը իր մօտ կամ մի այլ պաշտօնավայրում, ես անմիջապէս հայրենիք կը վերադառնամ։ Ճիշտ է, ես Նասր Էդդին շահի մեծ որդին եմ և ներկայ շահի հօրեղբայրն եմ, բայց ամենից առաջ ես իմ շահի խոնարհ ծառան եմ և մազաչափ անգամ չեմ շեղվի նրա ինձ ցոյց տուած շաւղից, ուր էլ որ ինձ տանելու լինի այդ շաւիղը։

— Ցոյս կայ, արդեօք, որ մօտ ժամանակներում, մէջլիսը գումարելով, խաղաղութիւն կը տիրի Պարսկաստանում։

— Ցաւում եմ, որ ստիպված եմ կրկնելու, թէ ես դեռ ևս չեմ խառնվում քաղաքականութեան մէջ և միմիայն եզերքից եմ դիտում նրա յախուռն հոսանքը։ Մի բան միայն կարող եմ ասել, որ մեր «Կանունեսասին» (սահմանադրութիւնը) չէ համապատասխանում իսլամի ոգուն։

— Սակայն թիւրքական շէյխ-իւլ-իսլամը հակառակն է հաւատացնում և թիւրքական սահմանադրութիւնը գտնում է միանգամայն համապատասխան իսլամի ոգուն։

— Ինչ վերաբերում է հոգևորականութեանը,—ասել է Ջիլլի-Սուլթանը,—սահմանադրական ռեժիմ մտցնելու գործում նա միշտ և ամեն տեղ կատաղի թշնամի է հանդիսանում որևէ սահմանադրութեան։

Խօսակցութեան վերջում արքայազն իշխանը մեծ ոգևորութեամբ խօսել է ռուս կօզակների մասին։

— Կօզակները ամենալաւ զօրքն են աշխարհիս երեսին,—ասել է նա։—Գնդապետ Լեախովին ու կօզակներին է պարտական մեր դինաստիան իր փրկութեամբ։ Եթէ կօզակները աշխարհիս ամենալաւ զօրքն են, մեր քիւրդերն էլ հիանալի հում նիւթ են լաւ զօրք դառնալու։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը տեղեկացրել է Կովկասի Փոխարքայի դիւանատան, որ Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան միջնորդութիւնը՝ թոյլատրելու Թիֆլիս քաղաքում հիւանդանոցի տուրք հաստատել՝ մտադրութիւն կայ օրէնսդրական հաստատութիւնների քննութեան առաջարկել այս աշնանը։

◆ Թիֆլիսի ժամ. գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ զինւորական դրութեան ամբողջ ժամանակաշրջանում փակվում են «Անատոլիա» և «Մասիս» ճաշարանները Սոլդատսկի բազարում, որոնք պատկանում են Յովհաննէս Ղուկասեանին Մինաս Մանուկեանին, Սարգիս Յովհաննիսեանին, Նշան Աբրահամեանին, Եղիազար և Օհան (նա ինքը Սարօ) Սարգսեանին։

◆ Ժամ. գեն. նահանգապետի կարգադրութեամբ թիւրքահպատակներ Սարգիս Յովհաննիսեան, Յովհաննէս Ղուկասեան, Նշան Աբրահամեան, Եղիազար Սարգսեան, Օհան (նա ինքը Սարօ) Սարգսեան և բնակիչներ Կարս քաղաքի՝ Մինաս Մանուկեան, և Նուխի քաղաքի Ջաբար Հասանբէգով Ալիէվ, առաջին հինգը իբրև վնասակար անձեր հասարակական հանգստութեան և պետական կարգ ու կանոնի համար, իսկ վերջին երկուսը իբրև հասարակութեան համար վնասակար մարդիկ աքսորվում են՝ թիւրքահպատակները Թիւրքիա, իսկ Մանուկեանը և Ալիէվը գեներալ-նահանգապետութեան սահմաններից։

◆ Գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեան համաձայն, պարսկահպատակ Ալեքպէր Վալի Մաշադի-օղլի և Րաչինսկի գաւառի բնակիչ Մինա Խոմասուրիձէն զէնքի կանոնները խախտելու համար ենթարկվում են իւրաքանչիւրը 200 րուբլի տուգանքի։ Թիֆլիսի 2-րդ կարգի վաճառական Բագրատ Միրիմանեանը, քր. պատժ. 29-րդ յօդուածով նախատեսված զեղծումի համար ենթարկվում է 25 րուբլի տուգանքի։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան անդամ Կոչչայեանը վարչութեանը ներկայացրել է հաշւապահական մասը վերակազմելու համար իր կազմած նախագիծը։

◆ Երկուշաբթի, օգոստոսի 11-ին, Տատիանովսկայա փողոցում, № 21 տանը, Ի. Դանելեանի բնակարանում, Դ. Դիգմէլովը պատրաստում էր թթուածին, մտադրութիւն ունենալով ուղարկել Գորի սինեմատօգրաֆի համար։ Պատրաստելու ժամանակ պայթում լսվեց, որից տան բոլոր պատուհանները ջարդուփշուր եղան։ Պայթումից նաև վիրաւորվեցին Դանելեանը, Դիգմէլովը, վերջինիս որդի Բորիսը, Դանելեանի ծառան՝ Փ. Յակոբեանը և հարևան խանութպանի որդիներ՝ Կատամաձէն 7 տարեկան, Իվանը 6 տար. և Միխայէլը 10 տարեկան։ Վիրաւորվածներին տարան Միքայէլեան հիւանդանոցը։ Բնակարանում խուզարկութիւն կատարելու ժամանակ գտնվեցին կէս ֆունտ բերտոլէտի աղ, կէս ֆունտ մարգանեց և մի ատրճանակ։

◆ Թիֆլիսի մանկաբարձուհիների ընկերութեան վարչութիւնը խնդրամատոյց է եղել, որ թոյլատրվի ընկերութեանը հաստատել փոխատու-խնայողական գանձարան նրա անդամների համար։

◆ Անցեալ երկուշաբթի, ամսիս 11-ին, մէշչանների վարչութեան մէջ տեղի ունեցաւ երկրորդ մասնաւոր խորհրդակցութիւն մէշչանների աւագ ընտրելու առիթով, որին ներկայ էին 22 լիազօրներ։ Խորհրդակցութիւնը կանգ առաւ 3 կանդիդատների վրա. պ. պ. Աֆրիկեանի, Առաքելեանի և Ադամիձէի վրա։ Նոյն խորհրդակցութիւնը վճռեց մի յանձնարարական մասնաժողով ընտրել և պարտաւորեցնել նրան, որ այդ երեքից ընտրէ մէկին, որը ամենայարմարագոյնը և արժանաւորագոյնն է։ Այդ մասնաժողովի 9 անդամների ընտրութիւնը յետաձգվեց հետևեալ ժողովին։

◆ Այն անձանց համար, որոնք կը ցանկանան կապալով վերցնել քաղաքային հողաբաժինները կայարաններ հաստատելու համար, Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութիւնը մշակել է հետևեալ կանոնները. 1) Նրանք, որոնք ինքնակամ գրաւել են քաղաքային հողերը, սակայն մինչև օրս պայմանագիր չեն կապել քաղաքի հետ, պարտաւորվում են մինչև գալիք սեպտեմբերի 15-ը ներկայանալ քաղաքային վարչութեան դիւանատունը պայմանագիր կապելու համար. հակառակ դէպքում յիշեալ անձանց դէմ քաղաքը դատ կը սկսէ իբրև յափշտակողների դէմ. 2) քաղաքային դումայի որոշման համաձայն, նրանք, որոնք կապալի պայմանագիր չունեն քաղաքի հետ, չեն կարող օգտվել իրանց հողերը յետ գնելու իրաւունքով. 3) պայմանագիր կապելու համար անհրաժեշտ է ներկայացնել ոստիկանութեան, քահ. կամ որևէ հաստատութեան կողմից վաւերացրած վկայագիր այն մասին, թէ խնդրատուն ապրում է Թիֆլիսում հինգ տարուց աւելի. 4) դատարկ հողաբաժինները, որոնց վերաբերութեամբ պայմանագիր չէ կապված քաղաքի հետ, թէև գրված են որոշ անձանց օգտին, կապալով են տրվում այդ մասին առաջին անգամ խնդիր ներկայացնողին. 5) քաղաքային հողաբաժինների կապալառուները, որոնց կապալի ժամանակն արդէն լրացել է, հրաւիրվում են վերանորոգել պայմանագիրը մինչև գալիք սեպտեմբերի 15-ը, հակառակ դէպքում նրանց դէմ պահանջ կը ներկայացվի։ Այդ անձինք չեն կարող կապալառուներ համարվել, ուստի և նրանց վրա հողերի յետ գնման իրաւունքը չի տարածվի։

◆ Ռուսաց սինօդը 20,000 րուբլի է յատկացրել Կովկասի Փոխարքայի իշխանութեան տակ՝ Անդրկովկասի գաղութային գիւղերում այս տարի ուղղափառ եկեղեցիներ կառուցանելու համար։

◆ Կովկասի Փոխարքայի փոխ-դիւանապետ Ստրատոնովը վերադարձել է Սուխումից։

◆ Երկրագործութեան գլխաւոր կառավարչի Կովկասի լեռզօրի վարչութիւնը Ղարայազից և Գանձակի նահանգից բողոքներ է ստանում այն մասին, որ ջրի մեծ պակասութիւն է զգացվում դաշտերը ոռոգելու համար, որի պատճառով էլ բամբակի ցանքսերը շատ վնասվում են։

◆ Քաղաքային դումայական տնտեսական մասնաժողովը, քննելով հացի այժմեան առևտրի դրութիւնը և ալիւրի գները, որոշեց աւելացնել փռներում թխվող հացի սակագինը 1 ին տեսակի համար 1/4 կոպէկով, նշանակելով 4 3/4 կ. ֆունտին, և 2-րդ տեսակի համար՝ 1/2 կոպէկով, նշանակելով 4 1/2 կոպէկ ֆունտին։ Թոնիրներում թխվող հացի սակագինը աւելացված է 1/2 կոպէկով, իսկ հաճարի հացի ֆունտը թողված է նախկինը—ֆունտը 3 կոպէկ։

◆ Թիֆլիսի արքունական պալատի կառավարիչը տեղեկացրել է նահանգապետին, որ քաղաքային դումայի մշակած բեռնակիր սայլերի սակագինը հաստատվում է։

◆ Կանաչեղէն վաճառողները դիմել են Թիֆլիսի նահանգապետին մի հաւաքական խնդրագրով, որով խնդրում են կարգադրութիւն անել, որ կանաչեղէնների առևտուրը «Նոր Մէյդան» կոչված տեղից տեղափոխվի Բազարնի հրապարակը, որովհետև «Նոր Մէյդանում» գնողները չեն գալիս առևտրի։

◆ Օգոստոսի 10 ին Ծղնէթում, տեղական հայոց եկեղեցում հոգեհանգիստ է կատարվել հանգուցեալ իշխ. Կ. Բէհբութեանի յիշատակին։ Ներկայ են եղել հանգուցեալի ազգականները, տեղական բնակիչները շինական պաշտօնական անձանց հետ և շատ ամառանոցաւորներ։

◆ Ախալքալաքի գաւառը մեկնեց Թիֆլիսի նահանգապետ Լօղինօ-Լօղինսկին, որտեղից կը վերադառնայ մի շաբաթից յետոյ։

◆ Ախալցխայից մեզ գրում են, որ օգոստոսի 10-ին այնտեղ կայացած ծխականների ժողովում միաձայն նոր հոգաբարձուներ են ընտրվել բժիշկ Յարութիւն Այվազեան, Յարութիւն Յակոբեան, Գէորգ Արաբեան և Գրիգոր Խզարճեան. անձնափոխանորդներ՝ Յակովբ Զօրանեան և Սարգիս Մինասեան։

◆ Ախալցխայից մեզ գրում են. «Ամսիս 7-ին, ցերեկվայ ժամը 5-ին, մեծ ընդունելութիւնով տեղս եկաւ Խանի ընկերներից տեղացի Ուսուլ Խաչօն, որին ընդառաջ էին գնացել հարիւրաւոր երկու սեռի անձեր։

«Քաղաքս է եկել դերասան Ազեանը և ուզում է այս կիրակի, ամսիս 17-ին, տեղական սիրողների հետ մի ներկայացում տալ։ Երէկ, ամսիս 10-ին, քաղաքային ժողովարանի դահլիճում ռուս դերասան-երգիչները մի համերգ տուին, որից յետոյ նշանակված էին պարեր»։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Օգոստոսի 12-ին, գիշերվայ ժամը 11-ին, Սուրբ Կարապետի վերելքում մի անյայտ մարդ մի սուր գործիքով մահացու կերպով վիրաւորել է Թիֆլիսի գաւ. Օքրօղանա գիւղի բնակիչ Ալեքսանդր Մայսուրաձէին, արհեստով կօշկակար։ Մայսուրաձէն ճանապարհին մեռել է։

◆ Օգոստոսի 12 ին Թիֆլիսեցի Գէօրգի Խէլաշվիլին յայտնել է ոստիկանութեան, որ մի շաբաթ առաջ 6-րդ քաղաքամասում Ադելխանեանի գործարանի բանւոր Ալեքսէյ Վախիշվիլին վիրաւորեց նրա որդի Զախարին։ Զենք առնված միջոցների շնորհիւ Վախիշվիլին ձերբակալված է։ Վիրաւորվածը ներկայումս պառկած է հիւանդանոցում։

◆ Օգոստոսի 12-ին, Օլգինսկայա փողոցում № 15 տանը ապրող Սեննեքերիմ Արծրունին յայտնել է ոստիկանութեան, որ նրա բացակայութեան ժամանակ նրա բնակարանից կեղծ բանալիի օգնութեամբ գողացել են 550 րուբլու տնային գանազան իրեր։ Գողութեան մէջ կասկածվում է նոյն տանը ապրող Ալի Ալօ-օղլին, որ օգոստոսի 4-ին գնացել է հայրենիք։ Քննութիւն է կատարվում։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Կովկասեան Փոխարքան թոյլատրել է Բագուի հայոց կուլտուրական միութեանը հանգանակութիւն սկսել Կովկասի բոլոր մասերում, Երևանի հրապարակներից մէկի վրա առաջին հայ վէպի—«Վէրք Հայաստանի»—հեղինակի համար արձան կանգնեցնելու նպատակով։ Միութեան գլխաւոր բիւրօն, ինչպէս լսել է «Баку» լրագիրը, արդէն դիմել է ինչպէս Կովկասում հրատարակվող բոլոր հայ թերթերի, նոյնպէս և մի քանի ռուս թերթերի խմբագրութիւններին՝ խնդրելով իրանց խմբագրութիւններին կից բանալ հանգանակութիւն այդ նպատակներով։ Միևնոյն ժամանակ հանգանակութեան գրքոյկներ են ուղարկված զանազան քաղաքների պատւաւոր անձանց։

◆ Լեռնային ինժեներ Տէր-Դաւթեանը յատկացրել է Բագուի հայոց կուլտուրական միութեանը հազար րուբլի հինգ տարվայ ընթացքում, միութեան միջոցներով բացված տարրական դպրոցներին նպաստ տալու համար։

◆ Բժշկական-սանիտարական բիւրօն ներկայումս փորձում է Բերիֆելդի զտիչները՝ բակտերիոլոգիական և քիմիական վերլուծութիւնների համար նրանց պիտանիութիւնը որոշելու համար։ Փորձերը գոհացուցիչ լինելու դէպքում, այդ զտիչները միևնոյն նպատակներով կը դրվեն քաղաքային բոլոր բուժարաններում։

◆ «Կօշկեղէնի I ընկերութեան» մագազինի տէր Մ. Ղազեանց ու Խ. Յարութիւնեանց 1907 թւին ապրանք են բերել տալիս պօստով։ Սակայն մի ուրիշ վաճառական՝ Ա. Ս. Արուստամեանցը իր ապրանքների հետ միասին պօստից ստանում է Ղազեանցի անունով ստացված ապրանքները։ Ղազեանցի բոլոր պահանջներին յիշեալ ապրանքները վերադարձնելու մասին, Արուստամեանը պատասխանել է մերժումով։ Ուստի Ղազեանցը վճռել է դատ սկսել նրա դէմ խարդախութեան համար։ Բայց դատ սկսելու համար հարկաւոր էր Բագուի պօստ-հեռագրատնից ստանալ վկայական, որ ապրանքը սխալմամբ տրված է յիշեալ պարոնին։ Եւ ահա, տարի ու կէս անցնելուց յետոյ, անցեալ յուլիսի 31-ին հազիւ աջողվել է այդ վկայականը ձեռք բերել ու դատ սկսել։ («Б.»)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Ռէակցիօն շրջաններում ներկայումս զօրեղ ձգտում է նկատվում իրար հետ միաբանելու. Նրանք այժմ նպատակ են դրել աջողեցնել, որպէսզի Ներքին պալատում հաւանութիւն չը ստացած, բայց Պետական Խորհրդի մէջ ընդունված օրէնքները ենթարկվեն Բարձրագոյն իշխանութեան հայեցողութեան։ Բացի դրանից այդ շրջանները աշխատում են տապալել ներկայ մինիստրութիւնը։ («Р. В.)

◆ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը, ոստիկանական տեղեկութիւնների հիման վրա, կազմել է ստատիստիքական տեղեկութիւններ 1907 թւականի ընթացքում ադմինիստրատիւ կարգով և դատարանական վճիռներով Ռուսաստանի զանազան նահանգները աքսորվածների մասին։ Աքսորականների ամենախոշոր մասը ուղարկված է Տօբոլի, Վօլօգդայի, Արխանգելսկի և Աստրախանի նահանգները, Նարիմի և Տուրուխանի երկիրները։ 1907 թւականին աքսորվածների թիւը գերազանցում է 1906 ու 1905 թւի տոկոսներից, որոնցից դատաստանական կարգով աքսորվածների թիւը 31% է, իսկ ադմինիստրատիւ կարգով՝ 60%։ 1908 թւի յունվարի 1-ին ընդհանուր աքսորականների թիւը հաւասարվում էր 74,622 հոգու, որոնցից 88,2 տոկոսը քաղաքականներ են։ Այդ թւի մէջ չեն մտել այնպիսիները, որոնք եղել են ճանապարհին կամ դեռ ևս բանտերում։ («Утро»)

◆ Մոսկվայի նահանգական ատեանը ստացել է սենատի հրամանը Րուզի ազնուականութեան պարագլուխ իշխ. Պաւել Դ. Դոլգորուկովին՝ գիւղացիներին մասնակաբարողական դրամագլուխը բաժանելու պատճառով դատի ենթարկելու մասին։ Նրա հետ միասին դատի է ենթարկվում նաև տեղական ադմինիստրացիան։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Սիբիրական», կոմեդիա 4 գործողութեամբ, հեղ. Ա. Ցագարելու, թարգմ. Գ. Միրաղեանի, Թիֆլիս, 1908.

Գ. Միրաղեանը ձեռնարկել է հրատարակելու մի շարք պիէսներ և մտադիր է նպաստել կազմելու «Թատրոնական գրադարան», որ պիտանի լինի թէ դերասանների և թէ հասարակութեան համար։ Եւ իբրև սկիզբ և առաջին օրինակ նա լոյս է ընծայել վրաց դրամատուրգ Աւկսենտի Ցագարելու «Սիբիրական» պիէսը։

Հրատարակիչը նպատակ ունի թատրոնական գրադարանի մէջ մտցնել գլխաւորապէս այն պիէսները, որոնք կարող են յարմար լինել գաւառական բեմի համար, որոնք չեն պահանջում չափազանց բարդ և արտասովոր արդ ու զարդ և ուրեմն կարող են խաղացվել սովորական դեկորացիաներով։

Կենտրոնական գրադարան հրատարակե-

լու միտքը համակրելի է և միայն կարելի է ցանկալ, որ ձեռնարկողը կանգ չառնի առաջին գրքոյկի վրա, այլ շարունակի լոյս ընծայել և հետևեալները։

«Սիբիրականը» Ցագարելու լաւ պիէսներից մէկն է։ Գործող անձերը այն աշխարհիցն են, որտեղից վերցված են Գ. Սունդուկեանի պիէսների գործողները։ Եւ ինքը Ցագարելին հետևող է առհասարակ Սունդուկեանցին։

Հրատարակիչը զետեղել է գրքոյկի մէջ Ցագարելու պատկերը և տուել է նրա մասին համառօտ կենսագրական տեղեկութիւններ։

Պիէսի թարգմանութիւնը վրացական բնագրից կատարել է ինքը Գ. Միրաղեանը, իսկ պիէսի մէջ պատահող ոտանաւորները թարգմանել է Գ. Բարխուդարեանը։

Թարգմանիչը, աչքի առաջ ունենալով, որ պիէսի մէջ նկարագրված անցքը ներկայացվում է Թիֆլիսում և բովանդակութիւնը վերցված է Թիֆլիսի կենցաղավարական շրջանից, գործ է ածել Թիֆլիսի բարբառ հին սերնդի ներկայացուցիչների և ընդհանուր գրական բարբառ միւսների համար։

Անշուշտ նկատած տեսակէտով արդարացի է այսպիսի թարգմանութիւնը, բայց չը պէտք է մոռանալ, որ Թիֆլիսի բարբառով դժուար է ներկայացումներ տալ գաւառներում, մանաւանդ որ նոյնիսկ Թիֆլիսում օրէ-օր պակասում է Թիֆլիսի բարբառով լաւ խօսողների թիւը։ Ուստի գերադասելի է և հետևեալ պիէսների համար ցանկալի է որ պիէսների լեզուն լինէր ընդհանուր խօսակցականը և գրականը։

Հրատարակութիւնը աջող է։ Տառերը խոշոր են, որով հեշտացվում է թէ ընթերցողի և թէ դերասանների ու յուշարարների գործը։

Գրքոյկը բաղկացած է 103 մեծադիր երեսներից։

Ա. Ք.

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳՐ. ԳՈՐԾԱԿԱԼ.

12 օգոստոսի

ԿԱՐԼՍԲԱԴ։ Արտաքին գործերի մինիստր Իզվոլսկին և Կլեմանսօն երէկ մի ժամ խօսակցութիւն ունեցան։ Կլեմանսօն և Իզվոլսկին վաղը կը մեկնեն Մարիէնբադ, ուր մտադիր է գնալ նաև օգոստոսի 10-ին Կարլսբադ եկած ռումինական մինիստր-նախագահը։

ՆԻԺՆԻ-ՏԱԳԻԼ։ Գիշերս պայթում առաջացաւ խոշոր արդիւնաբերող Տրէուխով եղբայրների տանը։ Թեթև վիրաւորված են երկու կին, փլաւ(?)եց տան պատը, հարևան տների պատուհանները փշրվեցին։ Ձերբակալված են Տրէուխով երեք եղբայրները, որոնք կասկածվում են ումբ պահելու մէջ։

ՏԻՐԱՍՊՈԼ։ Զէմստվային պետերի գաւառական համագումարի արտակարգ նիստը որոշեց միջնորդել, որ փող յատկացվի 70,000 պուդ աշնանացան գնելու համար։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Կայացաւ միջազգային նկարչական արդիւնաբերական ցուցահանդէսի հանդիսաւոր բացումը։

Այսօր, Ապտեկարսկի կղզու վրա, գազանային մահափորձի երկրորդ տարեդարձին պայթումի տեղում կանգնեցրած արձանի մօտ հոգեհանգիստ կատարվեց պայթումի զոհերի յիշատակին. ապա կայացաւ արձանի օծումը։ Արձանի ոտքին դրված էին երկու պսակ կենդանի ծաղիկներից մինիստրների նախագահի և զոհերից մնի ծնողների կողմից։ Ներկայ էին մինիստրների խորհրդի նախագահը, ներքին գործերի մինիստրի օգնականներ Մակարով և Լիկօշին և ուրիշ պաշտօնական անձինք, մինիստրների խորհրդի նախագահի դուստրները, ազգականները և այլն։

ՍՕՖԻԱ։ Երէկ, առաւօտեան, Շիպկայի կուի տարեդարձի առիթով հոգեհանգիստ կատարվեց Ալէքսանդր II-ի և ռուս զինուորականների յիշատակին, ապա մաղթանք կատարվեց Թագաւոր Կայսրի, ռուսաց կայսերական տան, բուլղարական իշխանի և իշխանական տան համար։ Ներկայ էին ռուսաց դեսպանը, ռումինական և սերբական դեսպանները, ռուսաց միսսիայի անդամները, Շիպկայի կուի վետերանները և շատ բարձրաստիճան անձինք։ Ռուսաց դեսպանի ներկայութեամբ պսակ դրվեց Ազատարար Կայսրի արձանի վրա։

ԲԵՐԽՏԻՍՀԱԴԷՆ։ Իտալական արտաքին գործերի մինիստր Տիտտօնին եկաւ ստատս-սեկրետար Ֆօն-Շէնին այցելելու համար։

ԲԵՐԼԻՆ։ Վօլֆի գործակալութեանը հաղորդում են Բերխտիսհադէնից, որ Տիտտօնիի և Ֆօն-Շէնի խօսակցութեան ժամանակ, պարզ է, շօշափվեցին և քաղաքական խնդիրներ։ Խօսակցութիւնից երևաց, որ Գերմանիայի և Իտալիայի միջազգային քաղաքականութեան բոլոր խոշոր հարցերում համամիտ են իրար հետ։

ԼՈՆԴՈՆ։ Րէյտէրի գործակալութեանը հաղորդում են Տանժէրից, որ ազգաբնակութիւնը շատ ոգևորված է Մուլէյ Հաֆիդի յաղթութեան առիթով։ Տեղացիները Աբդուլ-Ազիզի փախուստը հաստատում են։ Իր ազատութեամբ վերջինս պարտական է գլխաւորապէս անգլիական զինուորական ինստրուկտորի և նրա ծառայի ջանքերին։ Տեղական բոլոր միսսիաները հեռախօսով իրանց կառավարութիւններից հրահանգներ են խնդրում Մուլէյ Հաֆիդին պաշտօնապէս ընդունելու վերաբերութեամբ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

վաճառվում են

Աղանեան Գ. ա. ք. Աղօթատետր	10 կ.
» Կարգ Աստուածպաշտութեան	50 կ.
Երզնկեանց Եզ. ա. ք. Դասատետր կրօնի, Ա. տ.	20 կ.
Բ. տ. հին ուխտ	30 կ.
Գ. տ. Նոր ուխտ	30 կ.
Երզնկեանց Գր. ա. ք. Քրիստոնէական բարոյագիտութիւն	50 կ.
Մարտիրոսեան Յ. ա. ք. եկեղեցական պատմութիւն	40 կ.
Տէր Ստեփանեան, Սկզբունք քրիստոնէական հաւատոյ	60 կ.
Տէր-Գաբրիէլեան, Քրիստոնէական վարդապետութիւն	30 կ.
Կոստանեան Կ. Ծաղկաքաղ մ. ա.	25 կ.
» » մ. բ.	35 կ.
» » մ. գ.	40 կ.
Ղուկասեան, Գրաբարի քերականութիւն	50 կ.
Մալխասեան, Գրաբարի համաձայնութիւնը	50 կ.
Նազարեան, Հայոց լեզուի ուսուցիչ գ. տ.	40 կ.
դ. տ.	60 կ.
» Ընտիր հատուածներ մ. Ա. արձակ գրուածքներ	80 կ.
մ. Բ. բանաստեղծութիւններ	80 կ.
Երզնկեան, Թուաբանական խնդիրներ և օրինակներ ա. և բ. տ.	30 կ.
գ. և դ. տ.	35 կ.
Երզնկեան, Աշխարհագրութեան տարրական դասընթացք. Հայաստանի աշխարհագրութեան համառօտ տեսութ.	60 կ.
Պալասանեան, Պատմութիւն հայոց, սկզբից մինչև մեր օրերը	1 ր. 50 կ.
Վանցեան Գր., Համառօտ պատմութիւն հայոց	50 կ.
Վինօգրադօվ, Ընդհանուր պատմութիւն հին դար	1 ր.
» միջին դար	1 ր.
» նոր դար	1 ր.
Ֆօստեր, Բնախօսութիւն, դպրոցական դասընթացք	30 կ.
Բահաթրեան, Ուղեցոյց հայ ուսուցչի	1 ր.
Երզնկեան Գր. ա. ք. Դաստիարակութեան խորհրդածութիւններ	30 կ.
» Մանկավարժութեան պատմութիւն	1 ր.
Մանդինեան, Համառօտ մանկավարժութիւն	1 ր. 50 կ.
Տէր-Աստուրեան Հայկ, Պատմութիւն հայոց	45 կ.
Տէր Սարգսեան, Գեղագրութեան դասաւանդման եղանակը	20 կ.
» Գեղագրութեան օրինակներ	30 կ.
Տէր-Միրաքեան, Ժողովրդական դպրոցի մեթօդիկա	1 ր. 50 կ.
» Դաստիարակութեան ուղեցոյց	1 ր.
Աթանասեան, Բնագիտութիւն	65 կ.
Աբեղեան Ա. Ընդհանուր աշխարհագրութիւն	70 կ.
Բարայեան, Դասագիրք ընդհանուր աշխարհագրութեան	65 կ.
Գրիգորեան, Բնագիտութիւն	60 կ.
» Մարդակազմութիւն	60 կ.
Քիշմիշեան, Համառօտ բուսաբանութիւն	30 կ.
» Նախագիտելիք բուսաբանութեան	80 կ.

Նոյն գրատանը վաճառվում են

Ս. ա. ք. Սահակեանի կրօնի դասագրքերը, Ա. ա. ք. Բագրատունու գրքերը, Աղայեանց Ղազարոսի, Աբեղեան Մանուկի, Աբաջեան Յովհաննէսի, Թումանեանց Յ., Սարգսեան Լ., Վանցեան Գր. և Տէր Ղևոնդեանց Նիկ. հայոց լեզուի դասագրքերը. Ջօհրաբեան Յ., Սպարապետեան Ս., Հենչելի և Փորսուղեանի թուաբանութեան դասագրքերը։

(Հ.) 4—2

ԵՐԶՆԿԵԱՆՑ ԳՐԻԳՈՐԻ ԱՒԱԳ ՔԱՀԱՆԱՅԻ

ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ և ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

[illegible]

I և II տարի, 9-րդ տպ. . . .	30 կ.
III և IV » 5 » . . .	35 կ.

«ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ»

Տարրական, Հայաստանի աշխարհագրութեամբ. . . . 60 կ.

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Նոր ուղղուած, [illegible] փոքր դասարանների համար . . . 50 կ.

Բոլորը ընդունված հայ դպրոցներում

Զ ե ղ չ — 20 %

Պահեստ՝ Կենտրոնական գրավաճառանոց
(Тифлисъ, Центр. книж. магазинъ).
(Հ. կ.) 6—2

Մամուլի տակ է և մինչև օգոստոսի 25-ը
Լոյս կը տեսնի

ՀԱՐՏՄԱՆ-ՌՈՒԶԱՄԻ

իրաշրջանների վերածված թուաբանական խնդիրների ժողովածուն, փոխադրութեամբ
Յ. Միրաքեանի

Դ. տարվայ դասընթացք

Պահեստը «Գուտտենբերգ» գրախանութում։ Նոյն տեղում ծախվում են նոյնի «Դաստիարակութեան ուղեցոյցը» օրինակելի դասեր և նրանց տեսութիւնը, գինն է 1 ր. և «Ժողովրդական դպրոցի մեթօդիկան» 1 ր. 50 կ.
3—1

Բ Ժ Ի Շ Կ

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆԸ

վերադառնալով հանքային ջրերից, վերսկսել է
հիւանդների ընդունելութիւնը։ { 12—1 առաւօտ. 5—6 երեկոյեան
Միքայէլեան փող., № 36, տ. Ճավճավաձէի։
100—1

Արանով առաջարկում եմ Գանձակ նահանգի Կարևապինի գաւառի Հագրութ գիւղի բնակիչներին՝ Ալէքսան Մաղանցեանին, Գրիգոր Ասլանեանին և Եփրեմ Սրապեանին, որ այդ պարոնները այս յայտարարութիւնը լոյս տեսնելուց մի ամսվայ միջոցում, յետ վերադարձնեն իմ հօրս՝ Մանաս Գրիգորեանին 1906 թ. մայիսի 2-ին բռնութեամբ և սպառնութեամբ վերցրած 1000 ռուբ. պարտամուրհակները և 10,000 ռուբ. գրաւականի ստորագրութիւնը, որոնք ներկայումս գտնվում են Մաղանցեանի մօտ։

Վլադիկավկազ, 20 յուլիսի 1908 թ.
Յուսուֆ Մանասեան Գրիգորեանց
(օ. մ.) 5—1

Դէպքով, շարժուն տեղում, վաճառվում է
շատ աջող առեւտրով մի

ՌԵՍՏՈՐԱՆ

Միքայէլեան փող. № 99.
(Հ. ու.) 2—2

Թիֆլիսի Նահանգական Թոյլատութեամբ
Լևոն, Կատարինէ, Ալեքսանդրա և Լուիզա
ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆՆԵՐԸ

[illegible]
այս հասցէով Прютская ул. д. 16. 3 2

Մի հայ ընտանիք [illegible] ... угол Красногорской и Андрониковской д. № 36: [illegible]
4—2

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՄԲ ՏԱՍ ՏԱՐԻ

ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների մինիստրութեան ուսումնասիրական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում։

Սովորեցնում և պատրաստում են

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ անձանց, գործնական ձևով հաշուապահութիւն և ուրիշ մասնագ. առարկ.

Ներկայ տարվայ կուրսերում բացի սովորական մասնագիտական առարկաներից աւանդվելու է ծրիարար քաղաքական տնտեսութիւն (политическая экономія) և որոշ վճարով կամաւոր սղագրութիւն (стенографія)։

Ընդունելութիւնն ամեն օր, ժամը 4-ից մինչև 7-ը երեկոյեան, 9-ից մինչև 10-ը առաւօտեան։ Պարապմունքները սկսվելու են 1908 թ. սեպտեմբերի 15-ից, պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ։ Ծրագիրը ուղարկվում է ձրի։

Դասընթացքը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների մինիստրութեան թոյլատրած ծրագրի համաձայն, ատտեստատներ։

Դրանից անկախ՝ բացված է քիչ պատրաստականութիւն ունեցող անձերի համար առանձին լրացուցիչ և կրկնողութեան կուրսեր ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան համար։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին Թիֆլիսում. Н. В. Абраамяну, Николаевская ул., № 22, ամեն օր։ Վերևում յիշած ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կոպէկ։ 20—7

(կ. ե. հ.)

ԼԻԲԿԱՏԱՐ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ

Լիակատար բժշկութիւն ՍԻՖԻԼԻՍԻ և նրա հետևանքների

Ի. ԱՎՐԱԽՕՎԻ ԵՂԱՆԱԿՈՎ

Որպէս բժշկվել սիֆիլիսից բոլոր շրջաններում և ձևերում նրա հետևանքներից, այսինքն կաթուածներ, տաբէս, սկլերոզ, բծեր, վէրքեր և այլն, նոյնպէս խոցեր և էկզէմա։

Բժշկութիւն առանց սնդիկի և եօդի անվնաս բուսական բալզամով։

Կատարեալ բժշկութիւն 2—4 շաբաթում առանց վերադարձների։ Բրօշիւրը ուղարկվում է երեք 7 կոպէկանոց մարկաներ ուղարկելուց։ Շատ կան նօտարով վաւերացրած շնորհակալութիւններ և բժիշկների վկայականներ։

Հեղինակի մօտ կարելի է ստանալ ձրի՝ С.-Петербургъ, Колокольная ул., № 11, собств. домъ.

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԲԱԼԶԱՄ ծախվում Դ. ԱՎՐԱԽՕՎԻ մօտ է միմիայն СПБ. Колокольная ул., № 11,

ՍԻՖԻԼԻՍԻ

(Հ. ե.)

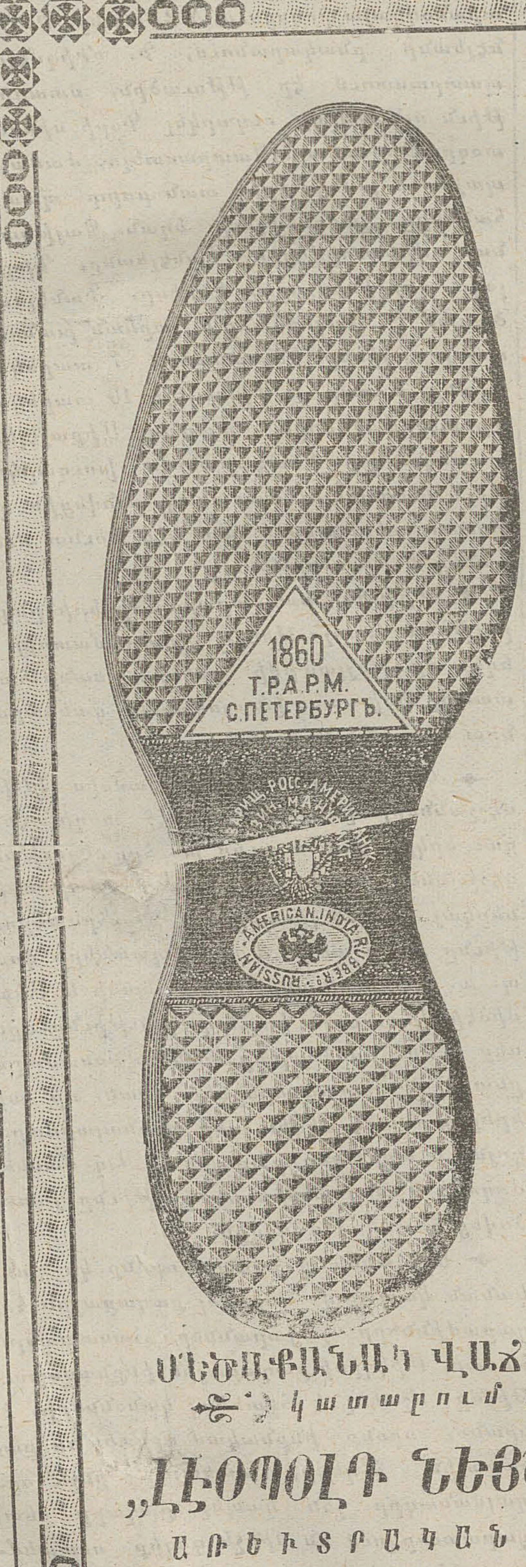

1865 г. 1870 г. 1882 г. 1896 г.

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐ

1860.
Т.Р.А.Р.М.
С.ПЕТЕРБУРГЪ.

Իսկականները միայն այս դրօշմով

ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՌԵԶԻՆԻ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ
ԸՆԿ. Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ

ԼՐԻՒ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

լաւ յատկութեան համար

ՄԵՆԱՎԱՃԱՌ ՎԱՃԱՌՈՒՔԸ
կատարում է
„ԼԵՈՊՈԼԴ ՆԵՑՇԵԼԼԵՐ"
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ	ԽԱՐԿՕՎՈՒՄ	ԵԿԱՏԵՐԻՆԲՈՒՐԳՈՒՄ
ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ	ՕԴԵՍՍԱՅՈՒՄ	ԻՐԿՈՒՏՍԿՈՒՄ
ՌԻԳԱՅՈՒՄ	ՌՕՍՏՕՎՈՒՄ Դ/Վ	ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
ԿԻԵՎՈՒՄ	ԿԱԶԱՆՈՒՄ	ՏԱՇԿԵՆՏՈՒՄ

Նիժեգօրօդեան և Իրբիտեան տօնավաճառներում

(Հ. կ.) 50—3

Большая Ваккская ул. № 3.

ԺԱՄԱՑՈՅՑ KAVALIER

Ընդառաջելով գնողների ցանկութեան՝ ունենալ ճիշտ և իսկական ժամացոյց էժան գնով, մենք վճռեցինք տալ 3 ր. 95 կ.-ով տղամարդկանց բաց տափակ ժամացոյց «KAVALIER», վերջին կատարելագործութիւններով ժամացոյցային մեխանիզմի մէջ։ Կորպուսը փայլուն մուգ-կապոյտ գոյնի է։ Ցիֆերբլատը մետաղական ոսկեզօծված կամ արծաթազօծված։ Սլաքների ուղղութիւնը՝ գլխի վրա։ Ընթացքը՝ խնամքով ստուգված, որի մասին տրվում է երաշխաւորութիւն։

Պատուէրները կատարվում են անմիջապէս պահանջը ստանալուց յետոյ։

Առաքման համար վերցվում է գնողներից { Եւրոպական Ռուսաստան 50 կոպ. իսկ Ասիական » 75 կոպ.

Պատուէրներն ուղարկել՝ Торговому дому

Московскій Центральный Складъ Часовъ.

Москва, д. Виноградова № 126.

Յ. Գ.—Կանխավճար ուղարկողներին, դրամով կամ մարկաներով, ձրի տրվում է ժամացոյցի շղթայ տղամարդի կամ կնոջ։
(Հ. կ.) 30—7

Типографія „Экономія" Ав. Мугдусіакопова съ С-ми